

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Bedömningar av barn med autismspektrumtillstånd och deras föräldrar

– En kvalitativ studie av socialsekreterares utmaningar

Hanna Nilsson & Mikaela Edmark

Kandidatuppsats SOPB63

HT 2022

Handledare: Susanna Johansson

Abstract

Author(s): Hanna Nilsson & Mikaela Edmark

Title: Assessments of children with autism spectrum disorder and their parents – a qualitative study of social workers challenges

Supervisor: Susanna Johansson

Assessor: Carina Gallo

Previous research shows that it is a complicated task to assess whether children are harmed or not and when the children have autism spectrum disorder (ASD), it can be even more complicated. The aim of this study was to increase the understanding of challenges in assessments of children with ASD and their parents experienced by professional child welfare social workers. Qualitative semi-structured interviews have been conducted with six different social workers, from three different municipalities. The social workers have been interviewed about general challenges, challenges in assessing children's needs when the children have ASD, and challenges in assessing of parent's ability to meet the needs when the children have ASD. The empirical data has been analyzed through a thematic analysis and based on Drury Hudsons theory of professional knowledge in social work, Kahneman's definition of intuitive and analytical thinking, and Lipsky's concept of street-level bureaucrats. The results showed that the social workers mainly feel that insufficient knowledge about ASD is a challenge in assessments of children's needs and parents' ability to meet the needs when the children have ASD. Furthermore, it has emerged that organizational factors can be a challenge in assessments of children with ASD and that the social workers experience that their assessments are influenced by lack of time, finances and by other organizations.

Keywords: children with ASD, parenting skill, challenges, assessments, social worker, child welfare, professional knowledge.

Förord

Vi vill börja med att tacka de fantastiska socialsekreterare som tagit sig tid att delta i studien. Intervjuerna med er har varit otroligt lärorika och utan att ni delat med er av era upplevelser hade studien inte gått att genomföra. Vidare vill vi även rikta ett stort tack till vår handledare Susanna Johansson som stöttat och peppat i med-och motgång samt vår korrekturläsare Bengt Nilson som tagit sig tid att rätta alla våra stavfel. Avslutningsvis vill vi också tacka våra familjer som även om de stundtals krävt vår uppmärksamhet funnits vid vår sida och peppat oss att fortsätta skriva i stunder då vi själva har tvivlat.

Hanna och Mikaela

Lund, december 2022

Innehållsförteckning

Inledning	1
Problemformulering	1
Syfte	3
Frågeställningar	4
Arbetsfördelning	4
Forskningsläge	5
Tillvägagångssätt	5
Generella utmaningar vid bedömningar av barns behov och föräldrars förmåga	6
Barn med AST	8
Utmaningar vid bedömningar av barns behov när barnen har AST	9
Föräldrar till barn med AST	9
Utmaningar vid bedömningar av föräldraförmåga när barnen har AST	10
Sammanfattning av tidigare forskning och litteratur	11
Teoretiska utgångspunkter	13
Varför Drury Hudson, Kahneman och Lipsky?	13
Drury Hudsons teori om professionell kunskap i socialt arbete	14
Kahnemans definition av intuitivt- och analytiskt tankesätt	16
Lipskys begrepp gräsrotsbyråkrat	17
Metod och metodologiska överväganden	18
Metodval	18
Urval	18
Insamling av empiriskt material	20
Bearbetning och analysmetod	22
Metodens tillförlitlighet	24
Förförståelse	26

Forskningsetiska överväganden.....	27
Resultat och analys	29
Presentation av socialsekreterarna och vad de utgår från vid bedömningar	29
Utmaningar vid bedömningar av barns behov när barnen har AST.....	30
<i>Individuella bedömningar</i>	30
<i>Barns delaktighet</i>	33
Utmaningar vid bedömningar av föräldraförmåga när barnen har AST	36
<i>Olika uppfattningar om föräldrarnas ansvar</i>	36
<i>Föräldrar med egen diagnos</i>	37
<i>Utökat föräldraskap</i>	38
Organisatoriska faktorer	41
<i>Tid och ekonomi</i>	41
<i>Andra organisationer</i>	43
Avslutande diskussion	46
Referenslista.....	50
Bilagor.....	57
Bilaga 1 - intervjuguide.....	57
Bilaga 2 – informationsbrev	60
Bilaga 3 – samtyckesblankett.....	62

Inledning

Problemformulering

När det finns misstanke om eller kommer till socialnämndens kännedom att ett barn far illa ska socialnämnden utan dröjsmål inleda utredning enligt *socialtjänstlag* (2001:453) 11 kap. 1 §. Syftet med utredningen är att sammanställa ett underlag med risk- och skyddsfaktorer för att sedan bedöma om barnet och dess familj behöver en insats, och om så är fallet ange vilken insats som bäst kan hjälpa (Andersson 2019; Socialstyrelsen 2018). Utredningsarbetet ska styras av lagstiftning och myndigheternas föreskrifter samt allmänna råd. Arbetet ska vara evidensbaserat, vilket innebär att vid beslut om insatser ska socialsekreterare väga samman sin expertis med bästa tillgängliga kunskap och barnets enskilda situation, erfarenheter och önskemål (Socialstyrelsen 2015). Vidare rekommenderar Socialstyrelsen (2018) att dokumentationsstödet barns behov i centrum (BBIC) används där det med utgångspunkt i *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter* (2018:1197) betonas att barnets bästa ska vara vägledande vid bedömningar. I denna studie definieras barns behov som ”något som man far illa av att vara utan” (Socialstyrelsen 2006:10) och i enlighet med BBIC som en sammanvägning av faktorer i familj och miljö, barnets utveckling och föräldrarnas förmåga att tillgodose barnens behov (Socialstyrelsen 2018; Ponnert & Rasmusson 2018).

Trots att ovanstående kan fungera vägledande i socialsekreterares utredningsarbete visar tidigare forskning på att det är ett komplicerat uppdrag att avgöra huruvida ett barn far illa. Exempelvis skriver Gümüscü, Nygren och Khoo (2020), Parada, Barnoff och Coleman (2007) samt Tham och Meagher (2009) att utredningsarbetet, och framförallt bedömningar huruvida barn far illa, är komplext och osäkert. Vidare skriver Östberg (2010) att det råder stor variation mellan socialsekreterares bedömningar samt att bedömningar kan påverkas av kunskap, organisatoriska faktorer och föreställningar om föräldraskap. Larsson och Hultman (2019) skriver även att bedömningar kan påverkas av huruvida barn är delaktiga i utredningar. I denna studie definieras bedömning som “processen att bilda sig en åsikt eller nå en slutsats baserad på tillgängligt material” (Wallander 2022:223) och ska ses som intimt sammankopplat med både utredning och beslut (Ponnert 2007; Sundell et al 2007).

I tidigare forskning uppmärksammas dock att i utredningar av barn som diagnostiserats med autismspektrumtillstånd (AST) kan det vara än mer komplicerat att bedöma huruvida barn far illa. Enligt Riksförbundet Attention kan AST kortfattat definieras som: *Autism*, en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning där hjärnan hanterar information på ett annorlunda sätt jämfört med de flesta andra. *Spektrum*, att svårigheterna kan variera mellan olika individer med autism. *Tillstånd*, att autismen inte är en sjukdom som går att bli frisk från utan ett sätt att vara. Engwall et al (2019), Malcolm (2022), McCafferty och McCutcheon (2020) samt Preece och Jordan (2007) skriver exempelvis att det kan vara mer komplicerat att bedöma barn med AST då socialsekreterare generellt saknar tillräckligt med kunskap om diagnosen, vilket kan leda till misstolkningar och felaktiga bedömningar. Vidare skriver Engwall et al (2019) och Malcolm (2022) att utan kunskap om vilka svårigheter diagnosen kan medföra och hur socialsekreterarna kan anpassa sina arbetssätt för att bemöta barnens behov, finns risk att socialsekreterare inte kan tillförsäkra att barnen blir delaktiga i utredningarna.

Problematiken med otillräcklig kunskap kring barn med AST inom socialtjänsten och risken för misstolkningar och felaktiga bedömningar lyfts även i ett brev som Autism- och Aspergerförbundet (2022) skrivit till socialdepartementet. I brevet framkommer att förbundets medlemmar under en längre tid signalerat att socialsekreterare inte har tillräckligt med kunskap om AST, och att det kan få förödande konsekvenser för barn med AST och deras föräldrar. Exempelvis framförs det att barnen kan riskera att omhändertas enligt *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga* (1990:52) då socialsekreterare misstolkar de svårigheter som följer med barnens funktionsnedsättning och tror att dessa beror på att barnen har ett socialt nedbrytande beteende eller på föräldrarnas bristande omsorg.

På senare år har antalet autismdiagnoser ökat lavinartat (Nylander 2020), och idag uppskattas att cirka 1–2 procent av alla barn och vuxna i Sverige har en autismdiagnos (Autismforum 2022; Socialstyrelsen 2022). Utan rätt stöd och tidiga insatser riskerar barn med AST att utveckla allvarliga psykiska symtom och aldrig bli riktigt delaktiga i samhällslivet (Socialstyrelsen 2010; Socialstyrelsen 2022). Samtidigt som

socialsekreterare inte får förklara alla problem som konsekvenser av AST eftersom de då kan missa att barnen har annan medicinsk problematik eller andra problem i familjen, är det dock viktigt att socialsekreterare har tillräckligt med kunskap om diagnosen för att kunna göra bedömningar av vad som är barnens bästa (Socialstyrelsen 2010). I Socialstyrelsens (2022) nyligen publicerade riktlinjer betonas därav att kompetensutveckling inom socialtjänsten och mer forskning är av hög prioritet för att barn med AST ska få rätt vård och stöd.

Enligt socialtjänstlagens 5 kap. 1 § framgår att socialnämnden har ett särskilt ansvar för att barn och unga ska växa upp under trygga och goda förhållanden. Tidigare forskning berör utmaningar vid bedömningar av barn generellt. Däremot är forskning om utmaningar i bedömningsarbetet när barnen har diagnostiserats med AST relativt outforskat. För att socialsekreterare ska kunna göra säkrare bedömningar av barn med AST och deras föräldrar har denna studie avgränsats till att undersöka vilka utmaningar socialsekreterare upplever i dessa bedömningar. Studien har även avgränsats till att endast innefatta utmaningar vid bedömningar som berör barn som har diagnostiserats med AST. Eventuella utmaningar vid bedömningar relaterat till att socialsekreterare ska kunna upptäcka om barn har AST har därmed uteslutits. Genom att analysera socialsekreterares utmaningar med stöd av Drury Hudsons (1997) teori, Kahnemans (2017) begrepp intuitivt- och analytiskt tankesätt samt Lipskys (2010) begrepp gräsrotsbyråkrat, är det vår förhoppning att de utmaningar som socialsekreterarna berättar om kan bidra till ökad förståelse för och ytterligare kunskap om AST inom socialtjänsten.

Syfte

Syftet är att öka förståelsen för bedömningar av barn med AST och deras föräldrar som genomförs av utredande socialsekreterare inom socialtjänstens enheter för barn och unga, med ett särskilt fokus på socialsekreterarnas upplevda utmaningar.

Frågeställningar

Vilka utmaningar upplever socialsekreterarna vid bedömningar av barns behov när barnen har diagnostiserats med AST?

Vilka utmaningar upplever socialsekreterarna vid bedömningar av föräldrars förmåga att tillgodose barns behov när barnen har diagnostiserats med AST?

Arbetsfördelning

Under hela arbetets gång har vi utgått från en gemensam tidsplan med mål för varje vecka och överenskomna arbetstider, vilket motverkat eventuella konflikter. Vidare har varje morgon inletts med ett morgonmöte där agendan för dagen stämts av och olika avsnitt diskuterats. För att optimera tiden har vi stundtals valt att dela upp olika delar av arbetet. För att säkerställa att arbetet ska vara av god kvalitet har vi dock efter varje moment skiftat avsnitt med varandra. Samarbetet har fungerat väl, med en jämn arbetsfördelning, god kommunikation och många intressanta diskussioner vilket bidragit till att vi är lika insatta i studien, nöjda med slutresultatet samt att vi kunnat stötta varandra och dela både med- och motgångar.

Forskningsläge

I detta avsnitt presenteras ett urval av tidigare forskning av relevans för studiens syfte och frågeställningar. Den forskning som valts ut och tematiserats berör inledningsvis generella utmaningar vid bedömningar av barns behov och föräldrars förmåga. Vidare redogörs för forskning om barn med AST och utmaningar vid bedömningar av deras behov. Avslutningsvis redogörs för forskning om föräldrar till barn med AST och utmaningar i att göra bedömningar av deras föräldraförmåga. I slutet av avsnittet presenteras en sammanfattning kring de viktigaste punkterna som framkommit i tidigare forskning.

Tillvägagångssätt

För att finna relevant forskning har söktjänsterna LUBsearch, Google Scholar och Libris webbsök använts med enskilda eller kombinerade sökord såsom AST, autism, barn, barnavårdsutredning, bedömning, kunskap, funktionsnedsättning, föräldrar, föräldraförmåga, socialt arbete, socialarbetare och utmaningar. För att finna internationella vetenskapliga artiklar har sökorden även översatts till engelska. Samtliga artiklar med undantag av Lundström (2016) har genomgått peer-review. Lundströms artikel kan dock anses som en säker källa då studien är en uppföljning av en tidigare avhandling av Lundström, som publicerats i en working paper serie av specialpedagogiska institutionen vid Stockholms Universitet. I de fall där det inte funnits relevant forskning att tillgå, eller där uppgifterna har tillfört studien inslag som forskningen inte kunnat bidra med, har övrig litteratur använts. För att finna denna litteratur har tidigare kurslitteratur från socionomprogrammet sökts igenom. Även Lunds universitetsbibliotek har varit till stor hjälp. I tidigare forskning och litteratur har referenslistor gått igenom och fungerat som inspiration för vidare sökning.

Generella utmaningar vid bedömningar av barns behov och föräldrars förmåga

Bedömningar i social barnavård beskrivs i tidigare studier vara ett komplext uppdrag (Gümüscü, Nygren & Khoo 2020; Tham & Meagher 2009). Exempelvis kan det vara svårt för socialsekreterare att bedöma barns behov, föräldrars förmåga att tillgodose behoven samt vilken betydelsen miljön har för att behoven ska bli tillgodosedda (Gümüscü, Nygren & Khoo 2020). Vidare kan det även vara svårt för socialsekreterare att fatta beslut som de vet kommer att påverka både barnet och barnets familj (Tham & Meagher 2009). Det komplexa uppdraget kräver att socialsekreterare använder sig av flera olika kunskapskällor när de gör sina bedömningar (Ponnert & Rasmusson 2018).

Vidare präglas socialsekreterares bedömningar av en viss osäkerhet (Gümüscü, Nygren & Khoo 2020; Parada, Barnoff & Coleman 2007; Ponnert 2013). Osäkerheten uppstår i arbetet med människor då det inte med säkerhet går att förutse hur barn eller förhållanden inom familjen kommer att utvecklas eller om barnen i framtiden kommer att fara illa (Gümüscü, Nygren & Khoo 2020; Ponnert 2013). Även svängningar i den allmänna debatten om social barnavård kan leda till att osäkerheten ökar (Ponnert 2007), och vetskapen om att bedömningarna kan bli kritiserade och granskade av allmänheten och i synnerhet media kan leda till att socialsekreterare känner en betydande press (Parada, Barnoff & Coleman 2007) och gör bedömningar som de kan försvara, istället för att göra bedömningar som de anser är korrekta (Ponnert 2007).

Dessutom framkommer att det förekommer stor variation mellan socialsekreterares bedömningar (Höjer 2012; Ponnert 2013), vilket kan bero på vilken kunskap de väljer att utgå ifrån (Östberg 2010). Exempelvis visar studier på att socialsekreterare snarare utgår från sina egna och kollegors erfarenheter (Östberg 2010) än tillgänglig forskning och litteratur (Drury Hudson 1997; Woodcock 2003). Drury Hudson (1997) betonar att teoretiska och empiriska kunskapsformer sällan används inom socialt arbete, och att det behöver förändras om socialsekreterare ska fatta effektiva beslut. Det framkommer även att socialsekreterare gör bedömningar utifrån sunt förnuft (Drury Hudson 1997; Woodcock 2003), att det kan vara problematiskt och resultera i felaktiga bedömningar (Parada, Barnoff & Coleman 2007).

Socialsekreterares bedömningar kan påverkas av en rad olika faktorer. Till exempel kan ärendenas komplexitet göra att det finns flera olika utgångspunkter och därav olika konkurrerande perspektiv på vad som är orsaken till problemet och hur det bäst ska lösas (Gümüscü, Nygren & Khoo 2020). Bedömningar kan även påverkas av kontexten såsom organisatoriska faktorer, politik och allmänhetens förtroende (Ponnert & Rasmusson 2018). Exempelvis kan socialsekreterares administrativa och regelstyrda arbete leda till att deras bedömningar riktas mot organisationens mål istället för mål som syftar till att förbättra familjens situation (Östberg 2010).

Vidare kan föreställningar om barn och föräldraskap påverka socialsekreterares bedömningar (Woodcock 2003; Östberg 2010). Exempelvis beskrivs socialsekreterare framför allt ha föreställningar om moderskap och att det kan resultera i att de bedömer barnet utifrån moderns förhållanden och vad som uppfattas som normalt föräldrabeende istället för att bedöma riskfaktorer (Östberg 2010).

Socialsekreterares bedömningar kan även påverkas av att de inte tillförsäkrar barns delaktighet, dvs ger barnen möjlighet att uttrycka sig och ge information till socialsekreterare under utredningen (Larsson & Hultman 2019). Socialsekreterare lämnas med ett stort handlings- och tolkningsutrymme då det inte står skrivet i lag hur och hur ofta barnsamtal ska genomföras. Å ena sidan kan det leda till att socialsekreterare tillförsäkrar barns delaktighet. Å andra sidan att socialsekreterare väljer att inte tala med barnen (ibid.). Huruvida barn görs delaktiga i social barnavård går i tidigare studier isär (Östberg 2010), men delaktigheten beskrivs ha ökat sedan implementeringen av BBIC och ratificeringen av barnkonventionen (Larsson & Hultman 2019; Matscheck & Berg Eklundh 2015). Dock är det ofta äldre barn som kommer till tals då yngre barn anses tidskrävande då de saknar det talade språket och det abstrakta tänkandet (Andersson 2019; Matscheck & Berg Eklundh 2015). Avslutningsvis beskrivs barns röst vara som starkast i början av bedömningsprocessen för att sedan försvagas, medan föräldrarnas röst tvärtom förstärks ju längre processen går (Heimer, Näsman & Palme 2017).

Barn med AST

På senare år har antalet barn som diagnostiserats med AST ökat (Arvidsson et al 2018; Johnson & Myers 2007; Rødgaard et al 2019; Taylor et al 2020). Ökningen beror dock troligtvis inte på att AST har blivit vanligare, utan snarare på att allmänheten fått mer kunskap om diagnosen, att yrkesverksamma har blivit skickligare på att känna igen och diagnostisera AST samt att diagnoskriterierna breddats och således inkluderar fler individer (ibid.).

Vidare är AST biologiskt grundade utvecklingsneurologiska funktionsnedsättningar, men de exakta orsakerna är inte helt kända (Sandin et al 2014). AST är ofta ärftligt men kan även vara en följd av miljöfaktorer såsom skador eller sjukdomar under graviditet, förlossning och nyföddhetsperiod (Johnson & Myers 2007). AST är ett paraplybegrepp för flera olika autismdiagnoser där kärnsymtomen är svårigheter med socialt samspel och kommunikation samt begränsad föreställningsförmåga, flexibilitet och variation i beteenden och intressen. *Svårigheter med socialt samspel* innebär att barn med AST i förhållande till allmän utvecklingsnivå kan ha svårt att få kontakt med andra, läsa av och förstå andras tankar, känslor och perspektiv samt förutse vad som kommer hända närmast. *Svårigheter att kommunicera* är vanligt då många barn med AST har en försenad eller utebliven talutveckling. Barn med AST kan även ha svårt för att förstå ironi, humor och metaforer. *Nedsatt föreställningsförmåga, flexibilitet och begränsad variation i beteenden och intressen* visar sig ofta genom att barn med AST kan ha svårt att interagera i grupper. Det är vanligt att barnen har ett specialintresse eller fäster sig vid vissa föremål. Även tvångstankar och ritualer är vanligt. Många barn har motoriska stereotypier vilket innebär repetitiva, icke funktionella beteenden som att flaxa med händerna, gunga med kroppen eller springa på tå. Barn med AST reagerar ofta kraftigt när de ska övergå från en aktivitet till en annan eller när en vanlig rutin ändras. Utöver ovanstående kärnsymtom är även ojämn begåvningsprofil, motoriska svårigheter samt sensoriska svårigheter i form av extrem känslighet för ljud och ljus vanligt. Hur svårigheterna kommer till uttryck är dock väldigt varierande för varje individ (ibid.).

Utmaningar vid bedömningar av barns behov när barnen har AST

Den viktigaste faktorn för att barn med AST och deras föräldrar ska få rätt insatser är att professionella har tillräckligt med kunskap om diagnosen (Fernell & Gillberg 2008), vilket även betonas i studier av Preece och Jordan (2007), Engwall et al (2019) och Malcolm (2022), där samtliga forskare lyfter att kunskap om AST överlag saknas inom socialtjänsten och att det är något som kan påverka socialsekreterares bedömningar. I studien av Preece och Jordan (2007) framkommer att även om socialsekreterare har viss kunskap om AST saknar de flesta fördjupad kunskap om vad barnets svårigheter kan innebära, både för det enskilda barnet och för barnets föräldrar. Vidare betonar forskarna att utan kunskap om AST finns det en risk att socialsekreterare gör felaktiga bedömningar, samt att barn med AST och deras föräldrar inte beviljas rätt insatser (ibid.)

Vidare visar studien av Engwall et al (2019) att utan kunskap om AST kan det vara svårt för socialsekreterare att bedöma huruvida riskfaktorer beror på att barnet har en funktionsnedsättning eller barnets egna socialt nedbrytande beteende, otillräckligt föräldraskap eller misshandel. Forskarna betonar att då barn med funktionsnedsättning i högre grad än andra barn riskerar att utsättas för våld och övergrepp är det av stor vikt att socialsekreterare tillförsäkrar att barnets perspektiv inkluderas i utredningen, och att socialsekreterare har kunskap om hur de bäst samtalar med barn som har AST. För att tillförsäkra att barn med AST görs delaktiga lyfter även Malcolm (2022) att de sensoriska svårigheter som diagnosen kan innebära medför att det är av stor vikt att socialsekreterare har kunskap om att de vid samtal med barn med AST kan behöva anpassa miljön på socialkontoren, alternativt finna andra sätt att kommunicera med barnen.

Föräldrar till barn med AST

Lundström (2016) använder begreppet utökat föräldraskap och beskriver att föräldrar till barn med funktionsnedsättning möter särskilda utmaningar, och att deras föräldraskap därav skiljer sig från föräldraskap i allmänhet. Exempelvis kan föräldraskapet i högre grad innebära att småbarnstiden blir längre, fler vårdande omsorgsuppgifter, ökade kommunikationssvårigheter, större oro samt svårigheter i

mötet med det omgivande samhället (ibid.). Föräldrar kan även ha en utökad kontakt med barnens skola och vårdgivare, och det kräver både planering och struktur (Engwall et al 2019). De höga krav som ofta ställs på föräldrar till barn med funktionsnedsättning innebär en ökad risk för att föräldrarna inte fungerar adekvat och utsätter sina barn för omsorgssvikt och övergrepp (Sundell et al 2007).

När barn har AST kan barnens beteendeproblematik vara särskilt utmanande och få konsekvenser för föräldrarnas hälsa och välbefinnande (Hutchison et al 2016; McCafferty & McCutcheon 2020). Flera studier visar på att föräldrar till barn med AST i högre grad rapporterar om föräldrastress (Fletcher, Markoulakis & Bryden 2012; Hutchison et al 2016; Kakkar & Srivastava 2017; McCafferty & McCutcheon 2020), ångest och depression (Bonis & Sawin 2016) i jämförelse med föräldrar som inte har barn med AST. Det framkommer även att föräldrar till barn med AST är mer benägna att bli sjukskrivna (McEvelly, Wicks & Dalman 2015).

Vidare framkommer att föräldrar till barn med AST ofta har en ansträngd ekonomi, och att det kan bli ytterligare en stressfaktor för föräldrarna (Kakkar & Srivastava 2017). Exempelvis behöver föräldrarna betala dyra behandlingar samt bekosta städ och reparationer på grund av barnens aggressionsutbrott (Fletcher, Markoulakis & Bryden 2012). Även föräldrarnas sociala liv kan påverkas negativt. Exempelvis lämnar föräldrarna sällan hemmet på grund av det omsorgsansvar de har gentemot barnen (Kakkar & Srivastava 2017) samt kan barnens beteende leda till att föräldrarna känner sig obekväma i sociala sammanhang och känner stigma (Fletcher, Markoulakis & Bryden 2012). Föräldrarnas situation kan även leda till att relationen mellan föräldrarna försämras (ibid.).

Utmaningar vid bedömningar av föräldraförmåga när barnen har AST

Även vid bedömningar av föräldrar till barn med AST framkommer att socialsekreterares bristande kunskap är problematisk (Engwall et al 2019; McCafferty och McCutcheon 2020). Otillräcklig kunskap om AST kan leda till att socialsekreterare misstolkar barnets beteende och ser det som ett resultat av bristande föräldraförmåga (McCafferty & McCutcheon). Otillräcklig kunskap kan även leda till att

socialsekreterare gör rutinmässiga bedömningar och ser riskfaktorer som konsekvenser av bristande föräldraförmåga, och tanken om att vissa svårigheter kan vara grundade i barnets funktionsnedsättning verkar avlägsen (Engwall et al 2019). Vidare framkommer att synen på föräldrakompetens och vad som är problematiskt ofta skiljer sig åt mellan socialsekreterare inom socialtjänstens utredningsenhet och socialsekreterare inom socialtjänstens LSS enhet. Medan socialsekreterare inom utredningsenheten som ovan beskrivet tenderar att se riskfaktorer som konsekvenser av bristande föräldraförmåga, har socialsekreterare inom LSS mer kunskap om AST och ser på problematiken som en orsak av att föräldrar till barn med AST har ett utökat föräldraansvar (ibid.).

Avslutningsvis kan en utmaning vid bedömningar vara att föräldrar och socialarbetare har olika uppfattningar om vad som är problematiskt med barnens AST (Byrne et al 2010). Medan socialsekreterare överlag oroar sig över att barnen har sömnsvårigheter, utmanande och rutinmässiga beteenden, oroar sig föräldrarna mer över brister i kommunikation, lek och sociala färdigheter. Uppfattningarna om vilken påverkan barnens AST har på föräldrarna, deras möjlighet till återhämtning och familjens sociala liv skiljer sig också åt. Därav menar Byrne et al att det viktigt att föräldrar och socialarbetare kommer fram till en gemensam definition av vad som är problematiskt, samt att socialarbetare tar hänsyn till föräldrars oro och uppfattningar vid bedömningar och beslut (ibid.).

Sammanfattning av tidigare forskning och litteratur

Utifrån den tidigare forskning och litteratur som presenteras i ovanstående kunskapsläge framkommer att generella utmaningar vid bedömningar av barns behov och föräldrars förmåga, barn med AST och föräldrar till barn med AST är relativt beforskade.

Forskningen och litteraturen visar även på en samstämmig bild av att bedömningar av barns behov och föräldrars förmåga är ett komplext, osäkert och komplicerat uppdrag samt att barn med AST kan ha ett flertal varierande svårigheter som även kan påverka föräldrarna. En observation som gjorts under genomgången av forskningsområdet är att vilka utmaningar socialsekreterare upplever när de ska bedöma barns behov och föräldrars förmåga i de ärenden då barnen har AST tycks vara förhållandevis samstämmiga att socialsekreterares bristande kunskap kan vara en utmaning. Dock finns

fortfarande relativt lite forskning kring denna utmaning och övriga utmaningar vid bedömningarna av barn med AST och deras föräldrar. Kunskapsläget visar således på en kunskapslucka gällande de utmaningar som socialsekreterare upplever vid bedömningar av barns behov och föräldrars förmåga då barnen diagnostiserats med AST. Därav är det vår förhoppning att vår studie kommer att bidra till ökad förståelse för samt ytterligare kunskap om AST inom socialtjänsten.

Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt presenteras och motiveras studiens teoretiska referensram. Inledningsvis motiveras val av teori och begrepp som använts för att analysera det empiriska materialet. Vidare följer en mer utförlig presentation av den australiensiska socialarbetaren och forskaren Julie Drury Hudsons (1997) teori om professionell kunskap i socialt arbete, den israelisk-amerikanska psykologen Daniel Kahnemans (2017) definition av begreppen intuitivt- och analytiskt tankesätt samt den amerikanska statsvetaren Michael Lipskys (2010) begrepp gräsrotsbyråkrat.

Varför Drury Hudson, Kahneman och Lipsky?

Syftet med studien har varit att öka förståelsen för bedömningar av barn med AST och deras föräldrar som genomförs av utredande socialsekreterare inom socialtjänstens enheter för barn och unga, med ett särskilt fokus på socialsekreterarnas upplevda utmaningar. Då empirin utifrån studiens frågeställningar visat på att majoriteten av de utmaningar som socialsekreterarna upplever i sina bedömningar berör olika dimensioner av kunskap har Drury Hudsons teori om professionell kunskap i socialt arbete använts för att analysera och nyansera empirin och på så sätt bidra till en ökad förståelse. Genom att använda Drury Hudsons teori har det exempelvis varit möjligt att synliggöra vilka olika kunskapsformer som socialsekreterare använder i sina bedömningar, hur de olika kunskapsformerna kan integreras samt på den variation av kunskap som professionella bedömningar kräver. Teorin har även ökat förståelsen för vilka risker som kan uppstå om socialsekreterarna endast använder sig av en kunskapsform i sina bedömningar.

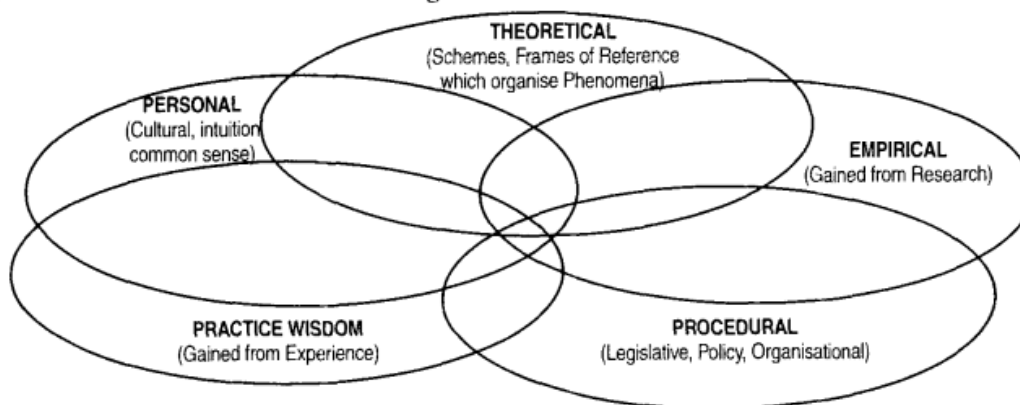
Vidare har empirin även visat på att stress över föräldrarnas situation och organisatoriska faktorer kan vara en utmaning vid bedömningarna därav har Kahnemans definition av intuitivt- och analytiskt tankesätt används. Detta då det omedvetna, snabba och automatiska och det medvetna, långsamma och resonerande tankesättet kan ge en ökad förståelse för hur socialsekreterarnas tankesätt påverkas av stress och organisatoriska faktorer vid bedömningar.

Avslutningsvis har empirin även visat på att organisatoriska faktorer såsom tid, ekonomi och insatser samt hur andra organisationer fungerar kan påverka socialsekreterares handlingsfrihet vid bedömningar. Därav har även Lipskys begrepp gräsrotsbyråkrat använts för att öka förståelsen för hur organisatoriska faktorer kan vara en utmaning vid bedömningar.

Drury Hudsons teori om professionell kunskap i socialt arbete

Drury Hudson (1997) har utvecklat en modell för professionell kunskap i socialt arbete och skriver att professionell kunskap kan kategoriseras i fem huvudsakliga kunskapsformer; *teoretisk kunskap*, *empirisk kunskap*, *personlig kunskap*, *praktisk visdom* och *procedurkunskap*.

Figure 2. Model of Professional Knowledge

Källa: Drury Hudson (1997:43)

Teoretisk kunskap definieras som en uppsättning begrepp, modeller och referensramar som ger struktur åt uppfattningen av ett fenomen, och som gör det möjligt för socialarbetare att förstå och förklara problem och företeelser (Drury Hudson 1997; Ponnert & Rasmusson 2018). Då det är omöjligt att uppfatta världen med ett helt öppet sinne kan socialarbetare i mötet med klienter redan ha antaganden och föreställningar om varför klienter uppvisar en viss problematik eller varför situationer är som de är (Drury Hudson 1997). För att antaganden och föreställningar ska organiseras välbetänkt menar Drury Hudson att socialarbetare ska grunda sitt arbete i en teori, som nödvändigtvis inte behöver vara förankrad i forskning utan kan vara förankrad i sunt förnuft. Förutom att utgå från en teoretisk ram i arbetet behöver socialarbetare även ha

förmågan att kunna växla teori om det behövs för att möta de särskilda krav som följer med varje unik klient och situation (ibid.).

Empirisk kunskap definieras som kunskap från forskning som bygger på systematisk insamling och tolkning av data i syfte att beskriva upplevelser, förutsäga framtida tillstånd och utvärdera resultat (Drury Hudson 1997; Ponnert & Rasmusson 2018). Empirisk kunskap kan härledas från både kvantitativ och kvalitativ forskning, minskar risken för tankefel samt gör det möjligt för socialarbetare att undersöka alternativa förklaringar och perspektiv (Drury Hudson 1997).

Personlig kunskap definieras som kunskap som inkluderar intuition, kulturell kompetens och sunt förnuft, vilka hör ihop och överlappar varandra (Drury Hudson 1997; Ponnert & Rasmusson 2018). Intuitiv kunskap innebär en spontan process som ligger utanför socialarbetares omedelbara medvetande och baseras på en känsla (Drury Hudson 1997). Kulturell kompetens betonar betydelsen av kollektivet och innebär att en grupp av socialarbetare delar samma erfarenheter. Hur och vad socialarbetare förstår är beroende av vilka sociokulturella regler, värderingar och mål de utsätts för. Dock är den enskilda socialarbetarens upplevelse av kulturell kompetens individuell, vilket innebär att två socialarbetare från samma kultur inte kommer att se händelser på exakt samma sätt. Sunt förnuft innebär att socialarbetare förstår vardagliga problem och klienter utifrån riktlinjer som anses vara socialt acceptabla i förhållande till ordning och förnuft. Socialarbetare behöver förstå den mening som klienter tillskriver sina upplevelser och fakta blir därav subjektiva och mänskliga tankar samt känslor och avsikter i varje enskild klients verklighet. Intuition, kulturell kunskap och sunt förnuft bör inte användas ensamma och inte heller tillsammans som den huvudsakliga kunskapskällan då det kan resultera i att socialarbetare handlar personligt och rutinmässigt oavsett situation (ibid.).

Praktisk visdom definieras som kunskap som socialarbetare får genom praktiska erfarenheter av att antingen arbeta med ett antal fall med samma problematik eller att arbeta med fall där problematiken har dimensioner av det aktuella problemet (Drury Hudson 1997; Ponnert & Rasmusson 2018). Genom att socialarbetare internaliserar de

egenskaper som tidigare varit användbara i sin erfarenhet kan de vid ett senare tillfälle använda sig dessa erfarenheter i andra situationer (Drury Hudson 1997). Praktisk visdom är dock endast specifik för vissa sammanhang och situationer och socialarbetare bör därav analysera och testa sina erfarenheters tillämplighet när de ställs inför nya situationer. Socialarbetares praktisk visdom kan utvecklas genom samråd med erfarna professionella inom andra organisationer (ibid.).

Procedurkunskap definieras som kunskap om det socialarbetets organisatoriska och juridiska kontext och innefattar lagstiftning, politik, policies samt organisatoriska regler och riktlinjer (Drury Hudson 1997; Ponnert & Rasmusson 2018). Lagstiftning är de skrivna lagar som socialarbetare måste följa, och både lagstiftning och politik kan ge socialarbetare viss vägledning i arbetet samt bidra till att socialarbetare fungerar inom organisationen (Drury Hudson 1997). Policies består ofta av myndighetsdokument eller regler och principer som kan ge socialarbetare en viss ledning vid åtgärder av särskilda omständigheter. Organisationen kan påverka definitionen av sociala problem och avgör vilka tjänster som erbjuds. Det organisatoriska sammanhanget påverkas i sin tur av det sociala sammanhanget, och får betydelse för vilka typer av kunskaper och metoder som socialarbetare använder sig av i arbetet (ibid.).

Drury Hudson menar att alla ovanstående kunskapsformer överlappar varandra, och att de tillsammans utgör en professionell kunskapsbas. Exempelvis innefattar teoretisk kunskap aspekter av empirisk kunskap, personlig kunskap och praktisk visdom. Vidare menar Drury Hudson att socialarbetare inte bör förlita sig på endast en av kunskapsformerna, då det kan leda till felaktiga beslut.

Kahnemans definition av intuitivt- och analytiskt tankesätt

Enligt Kahneman (2017) har det inom psykologin sedan länge funnits en väletablerad distinktion mellan två olika sätt att tänka när människor värderar information, gör bedömningar och fattar beslut; det intuitiva och det analytiska. Kahneman delar in de två olika tankesätten i system där system 1 innefattar det *intuitiva tankesättet* som utmärks av att vara omedvetet, snabbt och automatisk medan system 2 innefattar det

analytiska tankesättet som utmärks av att vara medvetet, långsamt och resonerande (ibid.).

Även Evans och Stanovich (2013) skriver om de två tankesätten och framför i sin studie att människor tenderar att föredra det enkla och snabba intuitiva tankesättet före det mer komplicerade och långsamma tankesättet eftersom ett långsamt tankesätt kräver att personen tänker mer och beslutet tar längre tid. Evans och Stanovich betonar även att vid viktiga beslut, exempelvis vid bedömningar av risker för barn, är det viktigt att professionella använder ett långsamt tankesätt för att inte riskera att fatta snabba beslut som kan öka risken för felbedömningar (ibid.).

Lipskys begrepp gräsrotsbyråkrat

Lipskys (2010) begrepp *street-level bureaucrats* som på svenska kan översättas till *gräsrotsbyråkrat* kännetecknas av professionella yrkesutövare som i arbetet möter samhällets medborgare och har en betydande handlingsfrihet i sin myndighetsutövning. Lipsky benämner de organisationer där gräsrotsbyråkrater arbetar med att erbjuda offentliga tjänster till medborgare som *street-level bureaucracies*. Exempelvis kan lärare, socialarbetare, poliser och personal inom hälso- och sjukvård vara gräsrotsbyråkrater. Enligt Lipsky ska gräsrotsbyråkrater inom ramen för sitt uppdrag och utifrån varje unik situation använda sin handlingsfrihet för att göra bedömningar av de medborgare som de möter för att förena medborgarnas behov med organisationens krav så att resultatet tillmötesgår båda parter. Lipsky menar att gräsrotsbyråkrater handlingsfrihet är nödvändig sett till komplexiteten och den mänskliga dimensionen i deras arbete, dock kan handlingsfriheten begränsas av organisationen, lagar, regler och politik (ibid.).

Vidare menar Swärd och Starrin (2016), som redogör Lipskys begrepp i sitt kapitel om makt i socialt arbete, att gräsrotsbyråkrater kan hamna i svårhanterliga situationer när medborgarnas behov och organisationens uppdrag ska tillmötesgå samtidigt. Gräsrotsbyråkrater kan å ena sidan möta krav från medborgarna som både kan vara rimliga och angelägna, och å andra sidan ställas inför organisationens krav gällande exempelvis effektivitet och besparingar (ibid.).

Metod och metodologiska överväganden

I detta avsnitt presenteras inledningsvis studiens metodval. Därefter redogörs studiens urval, insamling av empiriskt material samt bearbetning och analysmetod. Vidare beskrivs uppsatsens tillförlitlighet genom en presentation av pålitlighet, trovärdighet, överförbarhet, möjlighet att styrka och konfirmera. Avslutningsvis presenteras även författarnas förförståelse.

Metodval

Det som avgör huruvida forskare antar en kvantitativ eller kvalitativ ansats är studiens frågeställning. En kvantitativ ansats används sannolikt om frågeställningen handlar om orsakssamband i relation till en social företeelse, medan en kvalitativ ansats sannolikt används om frågeställningen handlar om individers tolkning eller uppfattning av sin sociala verklighet (Bryman 2018). Även sett till forskarens roll och flexibilitet i forskningsprocessen skiljer sig en kvantitativ och kvalitativ ansats åt (Ahrne & Svensson 2015). Exempelvis kommer forskaren utifrån en kvalitativ ansats nära de som ska delta i undersökningen, och alla aktiviteter under processen kan varvas med varandra samt anpassas i relation till vad som sker under fältarbetet, vilket inte sker utifrån en kvantitativ ansats (ibid.). Ytterligare skillnader är att utifrån en kvantitativ ansats betonas kvantifiering under insamling och analys av data, medan utifrån en kvalitativ ansats betonas ord (Bryman 2018). Då vi utifrån studiens syfte och frågeställningar avsåg att undersöka socialsekreterares upplevelser, presentera våra resultat i ord, komma nära deltagarna samt kunna vara flexibla och anpassa studien utefter vad som framkom under processen, ansågs en kvalitativ ansats vara mest lämplig och har därav valts.

Urval

Kvale och Brinkmann (2014) skriver att antalet deltagare kan skifta beroende på tid och resurser. Sett till tidsramen för studien kom vi i samråd med handledare fram till att vi skulle försöka finna 8–10 socialsekreterare att intervjua, varav antalet informanter skulle vara någorlunda jämnt fördelat mellan två olika kommuner. Anledningen till att vi önskade intervjua informanter från två olika kommuner var för att få en viss

spridning i materialet samt för att finna variation av informanter som kunde belysa olika perspektiv (Bryman 2018).

Inledningsvis var det enkelt att finna informanter som ville delta. Detta då en av oss gjort sin VFU på socialtjänsten och hade möjlighet att tillfråga åtta utredande socialsekreterare. Således gjordes ett målstyrt urval som innebär att deltagare som är relevanta för att forskningsfrågorna väljs ut på ett strategiskt sätt (Bryman 2018). Då det finns olika former av målstyrda urval valde vi att göra ett kriteriestyrt urval som innebär att informanterna uppfyller en eller flera kriterier (ibid.). Vårt huvudsakliga kriterium var att informanterna skulle vara utbildade socionomer och arbeta med barnavårdsutredning inom socialtjänstens enhet för barn- och unga. I den mån det var möjligt var vår önskan även att vi skulle kunna ha kriterier såsom olika åldrar och yrkeserfarenheter då vi ville uppnå både homogenitet och heterogenitet i urvalet (Bryman 2018). Av de åtta informanter som kunde tillfrågas valde vi därav att först tillfråga de fyra som var varierande i ålder och yrkeserfarenhet. Av dessa fyra tillfrågades tre muntligen och en via mail, varav samtliga tackade ja direkt.

För att fortsätta vår sökning efter informanter i andra kommuner kombinerade vi det kriteriestyrda urvalet med ett snöbollsurval, som också är en form av målstyrt urval. Snöbollsurval innebär att forskaren kontaktar en person som sedan föreslår andra personer relevanta för undersökningen (Bryman 2018) och en fördel är att man når grupper som annars kan vara svåra att nå (Eldén 2020). Via mejl kontaktade vi sammanlagt fem ansvariga för socialtjänstens utredningsenheter för barn- och unga i olika kommuner för att höra om de kunde hänvisa oss vidare till informanter som uppfyllde vårt huvudsakliga kriterium. Av de fem ansvariga som kontaktades var det bara två som svarade och tog vår förfrågan vidare. Dock fick vi inte den respons som vi önskade, utan de flesta socialsekreterare hade sagt till de ansvariga att vår studie var väldigt intressant men att de tyvärr inte hade tid att medverka. Slutligen var det dock två informanter från två olika kommuner som hörde av sig till oss via mail och ville delta. Då vi i detta fall inte hade några andra att välja på valdes kriterier om olika åldrar och varierande yrkeserfarenhet således bort.

Efter att vi kontaktat ansvariga i de fem kommunerna, och även försökt att nå informanter via egna kontakter, var tiden knapp. I samråd med handledare beslutades därav att vi skulle nöja oss med de sex informanter, fördelat på tre kommuner som vi lyckats komma i kontakt med. En begränsning i studien kan därav vara att fyra av informanterna arbetar i samma kommun och endast en vardera från två andra kommuner. Å ena sidan har vi en viss variation i och med att informanter från tre olika kommuner finns med, men å andra sidan blev det inte den jämna fördelning vi inledningsvis hoppats på. Således kan det insamlade materialet färgas av att det inte blir tillräckligt nyanserat då majoriteten av informanterna känner varandra, arbetar inom samma organisation och kan ha gemensamma erfarenheter och attityder (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015).

Insamling av empiriskt material

Då studiens syfte har varit att öka förståelsen för bedömningar av barn med AST och deras föräldrar som genomförs av utredande socialsekreterare inom socialtjänstens enheter för barn och unga, med ett särskilt fokus på socialsekreterarnas upplevda utmaningar, har kvalitativa intervjuer valts som insamlingsmetod. Kvalitativa intervjuer syftar till att förstå världen utifrån intervjupersonernas synvinkel och utvecklar mening ur deras erfarenheter (Kvale & Brinkmann 2014), och har valts då de gjort det möjligt för oss att ta del av detaljerade beskrivningar av socialsekreterares upplevelser och erfarenheter gällande utmaningar vid bedömningar (Bryman 2018).

De intervjuer som genomförts har varit semistrukturerade och innebär att vi har utgått från en intervjuguide (Bilaga 1) med specifika teman samtidigt som informanterna har fått stor frihet när det kommer till att utforma sina svar (Bryman 2018). De specifika temana i vår intervjuguide har varit “generella utmaningar vid bedömningar av barns behov och föräldrars förmåga”, “utmaningar vid bedömningar av barns behov när barnen har AST” och “utmaningar vid bedömningar av föräldraförmåga när barnen har AST”. Då vi inte ville att informanternas svar skulle påverkas av våra mer specifika frågor inledde vi varje tema med en öppen fråga, där informanterna fick berätta fritt om vilka utmaningar de upplever. Efter att informanterna svarat på den första öppna frågan har vi antingen följt upp spår eller ställt någon av de redan formulerade och mer

specifika följdfrågorna. Även om våra följdfrågor är detaljerade har det funnits stort utrymme för flexibilitet och spontanitet, exempelvis har inte följdfrågorna kommit i någon speciell ordning och ibland har vissa frågor uteslutits då det framkommit annan information vi hellre velat följa upp och fördjupa oss i. Likt Nilsson (2014) är vi av uppfattningen att våra redan formulerade och genomtänkta frågor minskat risken för oklara och ledande frågor.

Vi har båda deltagit vid intervjuerna men haft olika roller. Den ena har i huvudsak genomfört intervjun medan den andra fört anteckningar för att kunna följa upp intressanta spår och ställa kompletterande följdfrågor. Intervjuerna har tagit mellan 30–60 minuter och genomförts via Zoom. Med anledning av det geografiska avstånd som funnits mellan oss författare och de informanter vi intervjuat har intervjuerna varit digitala. Under intervjun har informanterna suttit ostört på sitt kontor på arbetsplatsen eller i sitt hem och författarna i respektive hem utan andra personer närvarande. Alla intervjuer har efter samtycke spelats in via ena författarens mobiltelefon i syfte att underlätta transkriberingen (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015). Inspelningarna har varit på tills dess att informanterna lämnat Zoom för att inte missa viktig information, som tenderar att komma upp i slutet av intervjuerna (ibid.).

Vid digitala intervjuer finns alltid en risk för att tekniska problem uppstår (Bryman 2018). Därav har vi varit noga med att testa vår teknik och loggat in på Zoom i god tid för att säkerställa att vi har haft god uppkoppling. Även om exempelvis Bryman (ibid.) skriver att det inte finns något som tyder på att förmågan att skapa en god relation till intervjupersonerna skulle påverkas negativt vid en digital intervju var det något vi inledningsvis oroade oss över. Dock har vi under intervjuerna inte upplevt att de digitala intervjuerna varit problematiska i relationen mellan oss och informanterna, vilket vi tror grundar sig att både vi och informanterna efter pandemin blivit vana vid att träffa människor digitalt. Således är vår upplevelse att varken tekniken eller relationen till informanterna vid de digitala intervjuerna har haft några begränsningar för studien.

Vidare var vi inledningsvis även oroade över att det skulle bli en begränsning att den ena författaren redan innan intervjuerna hade en etablerad och god relation till

majoriteten av informanterna, då vi tänkte att informanterna eventuellt skulle kunna känna sig hämmade att berätta om vissa saker. Å ena sidan finns det en risk att relationen skulle kunna innebära att informanterna hållit tillbaka på viss information. Å andra sidan är vår upplevelse dock att relationen inte varit en begränsning utan snarare en tillgång, som möjliggjort ett avslappnat samtal där informanterna upplevts som öppna inför att dela med sig.

Bearbetning och analysmetod

Efter varje intervju har dessa transkriberats, vilket innebär att vi har omvandlat vårt inspelade material till skriven text (Ahrne & Svensson 2015). Intervjuerna har transkriberats samma dag som de genomförts för att fortfarande ha dem färskt i minnet. Materialet har även transkriberats ord för ord för att inte missa viktig information. För att lära känna materialet har transkriberingsprogram valts bort (ibid.). Då vår transkribering skett successivt har det minskat vår arbetsbörda och resulterat i att vi uppmärksammat frågor som vi sedan kunnat ställa i resterande intervjuer (Bryman 2018). Transkriberingen resulterade i ett omfattande material om cirka 70 A4- sidor.

För att analysera vårt insamlade material har analysmetod tematisk analys använts. Tematisk analys är det vanligaste sättet att analysera kvalitativa data och innebär att forskaren genom noggrann genomläsning och omläsning av materialet identifierar och analyserar centrala teman och delteman (Bryman 2018). Då det saknas detaljerade beskrivningar av centrala tekniker och hur analysprocessen ska gå till kan forskare använda analysmetoden på olika sätt, vilket vi såg som positivt då det gav oss frihet att själva vara kreativa i vår analys. En annan anledning till valet av tematisk analys var att vi hade för avsikt att få fram det mest centrala ur intervjuerna, vilket vi kunde få genom att identifiera centrala teman och delteman.

För att identifiera centrala teman och delteman har vi läst och gått igenom materialet ett flertal gånger. Inledningsvis skrev vi ut alla intervjuer, läste dem översiktligt och gjorde noteringar i ett block vid sidan om för att skriva upp eventuella tankar som uppkom. Dessa tankar diskuterades sedan innan vi började koda. Kodningen gjordes först initialt, dvs vi läste rad för rad samtidigt som vi skrev kommentarer (koder) i marginalen på

pappret (Rennstam & Wästerfors 2015). Koderna bestod överlag endast av ett eller två ord som sammanfattade meningen exempelvis “kunskapsbrist”, “utmaning föräldrar” och “kommunikationssvårigheter barn”. Koderna kunde även handla om barns, föräldrars och/eller informanternas beteende i olika situationer, till exempel “bristande föräldraansvar” eller “söker forskning”.

Då vi skulle identifiera centrala teman underlättades detta av att vår intervjuguide var uppbyggd efter studiens syfte, frågeställningar och kunskapsläge. Således kunde vi relativt tidigt i kodningsprocessen identifiera ‘generella utmaningar vid bedömningar av barns behov och föräldrars förmåga’, ‘utmaningar vid bedömningar av barns behov när barnen har AST’ och ‘utmaningar vid bedömningar av föräldraförmåga när barnen har AST’ som centrala teman. Vår struktur underlättade även när vi sedan skulle identifiera delteman och kom fram till att vi inte var i behov av att utveckla våra koder ytterligare. Vi började i stället koda fokuserat, vilket innebär att vi letade efter mönster och variation i materialet (Rennstam & Wästerfors 2015). Vi synliggjorde mönster och variation genom att på datorn sammanställa vad varje informant uppgett om de specifika koderna. Till exempel hade vi rubriken “barn med AST – kommunikationssvårigheter” och under skrev vi: Informant 1 säger, informant 2 säger osv. Genom att sammanställa materialet på detta sätt identifierade vi ett flertal delteman som visade på både mönster och variation. Därefter valdes de delteman ut, som var mest relevanta utifrån våra frågeställningar.

När centrala teman och delteman identifierats reducerades materialet, vilket innebär att vissa delar sorteras bort, då det inte går att presentera hela materialet (Rennstam & Wästerfors 2015). Vi valde att lyfta fram empiriska exempel som stimulerade och nyanserade vårt analytiska engagemang och som gav en god representation av materialet (ibid.) samt exempel som både överensstämmer med tidigare forskning och som är ett bidrag. I de citat som valts ut har språket justerats i syfte att bli läsarvänligt och för att informanten ska framställas på ett rättvist sätt (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015).

Avslutningsvis kommer den uppmärksamma läsaren att märka att vi under resultat och analys inte har “generella utmaningar vid bedömningar av barns behov och föräldrars förmåga” som ett eget tema i avsnittet trots att det identifierades som ett centralt tema i det empiriska materialet och presenterades i kunskapsläget. Vi har i stället valt att väva in de generella utmaningarna som informanterna upplever under våra andra centrala teman och delteman. Med hänsyn till studiens ordgräns och då generella utmaningar vid bedömningar inte är av direkt relevans för våra frågeställningar ansåg vi att utmaningarna inte behövde analyseras och tolkas utifrån en teori eller begrepp. Dock ville vi ändå redovisa de generella utmaningarna eftersom dessa även är utmaningar som kan beröra barn med AST och deras föräldrar samt för att läsaren ska få en förståelse för de ytterligare utmaningar som kan uppstå vid bedömningar av barn med AST och deras föräldrar.

Metodens tillförlitlighet

Inom kvalitativ forskning används begreppet tillförlitlighet, som består av fyra delkriterier för att bedöma studiens kvalitet (Bryman 2018).

Trovärdighet innebär att den beskrivning som forskaren gör av verkligheten ska vara acceptabel av andra, därav behöver forskningen utföras i enlighet med de regler som finns samt att forskaren rapporterar resultaten till de som deltagit i studien (Bryman 2018). I studien har detta säkerställts genom att vi följt de forskningsetiska principerna och uppmärksammat tidigare forskning på ett respektabelt sätt. Vidare skriver Bryman (2018) att respondentvalidering, då informanterna kan återkoppla om resultatet överensstämmer med deras uppfattning, kan öka studiens trovärdighet. Samtliga informanter har tillfrågats och kommer att få ta del av arbetet, dock inte förrän studien är godkänd. Under intervjuerna har vi därav varit noga med att säkerställa att vi förstått informanterna rätt genom att ställa följdfrågor. Vidare har intervjuerna spelats in och transkriberats ord för ord, vilket minskat risken för missuppfattningar. Vi har även varit noga med att försöka återge en rättvis bild av det empiriska materialet i vårt resultat- och analysavsnitt.

Överförbarhet innebär att forskaren ska producera fylliga beskrivningar för att visa på hur överförbart resultatet är till en annan miljö (Bryman 2018). För att få detaljerade beskrivningar behöver forskaren intervjua tillräckligt många personer för att uppnå en viss mättnad, vilket innebär att forskaren känner igen svaren och ser samma svarsmönster i flera intervjuer (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015). Även om vår studie enbart baseras på sex intervjuer är vår uppfattning att vi har uppnått en viss mättnad. Detta skulle dock kunna bero på att fyra informanter var från samma socialkontor. Samtidigt framkom inga betydande skillnader i intervju svaren i de två intervjuerna vi höll med informanter från de två andra kommunerna. Även om det inom kvalitativa intervjuer är detaljerade beskrivningar som är huvudfokus snarare än generaliserbarhet (Bryman 2018) är det dock värt att nämna att då studien visar på att socialsekreterares bedömningar är ett komplext uppdrag är det svårt att generalisera resultatet till fler än de socialsekreterare som vi har intervjuat. Vidare har vi för att uppnå fylliga beskrivningar även varit noga med att låta informanterna tala fritt och fångat upp detaljer via följdfrågor. Slutligen har vi varit noga med att transkribera informanterna ord för ord för att inte missa viktiga detaljer.

Pålitlighet innebär att forskaren redogör för alla faser av forskningsprocessen samt att kollegor sedan granskar processen (Bryman 2018). Därav har vi varit transparenta i vårt metodkapitel så att andra ska kunna ta ställning till om vi har besvarat våra frågeställningar på ett rimligt sätt och kommit fram till trovärdiga slutsatser (Barmark & Djurfeldt 2020). Detta har även säkerställts via handledning och kommer att tillförsäkras vid kommande examination.

Möjlighet att styrka och konfirmera innebär att forskaren försöker säkerställa att hen agerat i god tro och inte låtit sina värderingar eller teoretiska inriktning påverka processen eller resultatet i undersökningen (Bryman 2018). Därav har vi under nedanstående rubrik redogjort för vår förståelse.

Förförståelse

God forskareetik innebär ett av forskaren kritiskt ifrågasättande av det bidrag denne gör både till forskarsamhället och samhället i övrigt bland annat genom att forskaren medvetandegör vilka föreställningar denne utgår från, och vad de kan få för konsekvenser för forskningen (Eldén 2020).

Redan innan arbetet med uppsatsen påbörjades var vi överens om att vi ville undersöka socialsekreterares kunskap gällande bedömningar av barn med AST. Detta då en av oss gjorde sin VFU på en habiliteringsmottagning för barn- och unga och den andre som socialsekreterare inom barn- och familj där vi bägge uppmärksammat att det till synes verkade saknas tillräcklig kunskap om AST inom socialtjänsten. Således hade vi redan inledningsvis en föreställning om att det fanns en kunskapsbrist inom socialtjänsten, vilket påverkade vårt val av studie och låg till grund för syfte och frågeställningar. Eldén (2020) skriver dock att föreställningar är oundvikliga och att utgå från en viss föreställning i en studie inte behöver vara något negativt i sig. Som forskare behöver man dock tänka bortom det förgivettagna och granska sina föreställningar.

För att vår förförståelse inte ska påverka studien har vi därav under hela arbetet strävat efter att kontinuerligt reflektera över detta. I kunskapsläget letade vi både efter forskning och litteratur om utmaningar som hade med kunskapsbrist att göra, vi letade dock även efter forskning som inte var samstämmig med vår förförståelse. Under intervjuerna tänkte vi på att inte påverka informanterna genom att ställa ledande frågor utifrån vår förförståelse utan inledde varje tema med en öppen fråga. Vidare tänker vi att det faktum att vi har viss förförståelse för vilka utmaningar socialsekreterare kan uppleva varit en fördel då det inneburit att vi haft en viss förståelse för vad informanterna berättat, och således kunnat ställa relevanta följdfrågor. I vårt analys- och resultatavsnitt har vi tänkt på att lyfta fram både empiriska exempel som bekräftar och som avviker från vår förförståelse. Vi har även tänkt på att inte göra överdrivna tolkningar utan att återge våra informanter på ett rättvist sätt.

Forskningsetiska överväganden

I detta avsnitt presenteras de forskningsetiska överväganden som gjorts i samband med studien. För att skydda informanterna har vi utgått ifrån följande forskningsetiska principer:

Informationskravet innebär att forskaren ska informera deltagarna om studiens syfte, frivillighet, vilka moment som ingår och att deltagarna har rätt att avbryta sitt deltagande utan att ange skäl (Bryman 2018). *Samtyckeskravet* innebär att deltagarna har rätt att bestämma över sin medverkan (ibid.). Därav skrev vi ett informationsbrev (Bilaga 2) och upprättade en samtyckesblankett (Bilaga 3) med ovanstående information (Eldén 2020). För att informanterna skulle ha tid att fundera över sin medverkan skickades informationsbrevet och samtyckesblanketten ut i god tid innan intervjuerna. Informanterna uppmanades även att höra av sig vid frågor. Innan intervjuerna påbörjades upprepades informationen och informanterna tillfrågades om de hade några frågor. Vi säkerställde även att samtyckesblanketten var påskriven.

Konfidentialitetskravet innebär att uppgifter om de personer som ingår i studien ska behandlas med största möjliga konfidentialitet och personuppgifter måste förvaras på ett säkert sätt (Bryman 2018). Kvalitativa metoder är svåra att avkoda då de innehåller detaljerade beskrivningar av deltagarna (Eldén 2020). Information som kan härledas till informanterna såsom namn och kommun har därav redan i transkriberingsprocessen hanterats både genom att avkodas, skrivs om eller väljas bort. Vi har även valt att benämna informanterna med nummer i resultat- och analysavsnittet då detta minskar risken för att informanterna kan identifieras. Anteckningar på dator har sparats på usb, som tillsammans med samtyckesblanketter och anteckningar på papper varit inlåsta. Vidare har inspelat material raderats från mobiltelefonen direkt efter transkribering och usb, samtyckesblanketter och anteckningar kommer att raderas/förstöras när studien är godkänd.

Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som samlas in om deltagarna endast får användas för forskningsändamålet (Bryman 2018). Det material som samlats in kommer

därav bara att användas till studien. Forskare har även ett etiskt ansvar att låta deltagarna ta del av resultatet (Eldén 2020), därmed kommer vi dela studien med informanterna när den är godkänd.

Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras studiens resultat som har analyserats utifrån Drury Hudsons (1997) teori om professionell kunskap i socialt arbete, Kahnemans (2017) definition av begreppen intuitivt- och analytiskt tankesätt och Lipskys (2010) begrepp gräsrotsbyråkrat samt tidigare forskning och litteratur.

Avsnittet inleds med en kort presentation av de socialsekreterare som intervjuats samt vad de utgår från vid bedömningar av barns behov och föräldrars förmåga att tillgodose dessa. Vidare disponeras studiens resultat och analys utifrån studiens frågeställningar under de tre övergripande rubrikerna, “Utmaningar vid bedömningar av barns behov när barnen har AST”, “Utmaningar vid bedömningar av föräldraförmåga när barnen har AST” och “Organisatoriska faktorer”. Under varje övergripande rubrik har materialet sedan delats in i underrubriker utifrån det som framkommit som mest centralt i socialsekreterarnas beskrivningar av sina upplevelser av utmaningar vid bedömningar av barn med AST och deras föräldrar.

Presentation av socialsekreterarna och vad de utgår från vid bedömningar

Studien har baserats på kvalitativa intervjuer med sex utredande socialsekreterare som arbetat inom socialtjänstens enheter för barn och unga mellan två och fjorton år.

Samtliga socialsekreterare arbetar i en mellanstor kommun. Gällande kunskap om AST har samtliga socialsekreterare uppgett att de inte har fått någon eller lite utbildning om AST då de utbildat sig till socionom samt endast något eller ett fåtal utbildningstillfällen via sina arbetsgivare. Majoriteten av socialsekreterarna har även lyft att de endast haft ett fåtal ärenden där barnen har AST.

Vidare har samtliga socialsekreterare berättat att de i sina bedömningar av barns behov och föräldrars förmåga att tillgodose dessa behov utgår från en helhetsbild av vad som framkommit i utredningen utifrån samtal med barnet, barnets föräldrar, barnets nätverk, representanter från barnets förskola eller skola samt andra professionella som barnet kan ha kontakt med. Samtliga socialsekreterare har även berättat att de utgår från egna observationer under utredningens gång, tidigare yrkeserfarenhet, aktuell forskning och diskussioner med kollegor.

Utmaningar vid bedömningar av barns behov när barnen har AST

Individuella bedömningar

Inledningsvis berättar majoriteten av informanterna att en utmaning i alla bedömningar av barns behov kan vara att alla barn är olika och har individuella behov, som informanterna behöver få vetskap om för att kunna göra sin bedömning. En informant beskriver exempelvis att det som kan vara svårt är att alla barn inte följer en och samma "mall".

Vid bedömningar där barnen har AST betonar majoriteten av informanterna att det kan vara än mer utmanande att få förståelse för barnets individuella behov. Dels då informanterna för att få en helhetsbild av barnets individuella behov behöver samla in information från fler instanser än i jämförelse med barn som inte har AST, vilket kan vara tidskrävande. Dock främst på grund av att informanterna upplever att de själva inte har tillräckligt med kunskap om vilka eventuella behov och svårigheter barnets AST kan innebära, vilket informant 3 beskriver i följande citat:

En utmaning är ju att jag verkligen inte har någon särskilt gedigen kunskap om autism. Det är ganska ytlig kunskap jag har om det här. Man vet i ganska stora drag vad det handlar om när någon har autism men det finns egentligen så oerhört mycket mer att kunna. Så det har ju stor betydelse, hur det här med autism verkligen fungerar och hur det påverkar.

Ett fåtal informanter lyfter dock att även om de behöver mer kunskap om vilka individuella behov och svårigheter barn med AST kan ha ser de det inte som en utmaning vid bedömningarna att de inte själva besitter kunskapen eftersom andra professionella har den. Informant 6 beskriver i följande citat:

Jag behöver inte sitta med all kunskap och vara bäst på allting utan jag har folk som är det. Jag pratar med kollegor eller inhämtar kunskap från andra professionella.

I första citatet framkommer i likhet med vad majoriteten av informanter uppgett att en utmaning vid bedömningar av barns behov kan vara att inte själv besitta tillräckligt med kunskap om barns individuella behov och svårigheter när barnen har AST. Vidare framkommer i det andra citatet, i likhet med vad ett fåtal andra informanter uppgett att informanten inte upplever det som en utmaning att inte själv besitta tillräcklig kunskap om barns individuella behov och svårigheter när barnen har AST då det går att inhämta kunskap från andra professionella. Således synliggörs dock att bägge informanterna upplever att de saknar tillräckligt med kunskap om vilka individuella behov och svårigheter en AST-diagnos kan innebära för barnen.

Med utgångspunkt i Drury Hudsons (1997) teori om professionell kunskap i socialt arbete och de kunskapsformer som beskrivs i hennes modell kan den kunskap som informanterna uppger att de saknar tolkas som empirisk kunskap och praktisk visdom. Om informanterna hade haft tillräckligt med empirisk kunskap som grundat sig i forskning om barns individuella behov och svårigheter vid AST hade det kunnat leda till att bedömningarna upplevts som mindre utmanande då informanterna haft beskrivningar och alternativa perspektiv att tillhandahålla. Då majoriteten av informanterna tidigare uppgett att de endast haft ett fåtal ärenden med barn som har AST skulle det även kunna vara så att informanterna skulle kunna uppleva bedömningarna som mindre utmanande om de hade haft mer praktisk visdom i form av erfarenhet av fler ärenden med barn som har AST.

Utifrån de olika kunskapsformerna i Drury Hudsons modell skulle detta således kunna tolkas som att utan tillräcklig empirisk kunskap och praktisk visdom baserar informanterna sina bedömningar till större del utifrån någon eller några av de tre andra kunskapsformerna dvs teoretisk-, procedur- eller personlig kunskap. Informanterna hade kunnat utgå från sin teoretiska kunskap och arbetat utifrån en teori och använt sig av begrepp för att på så sätt förstå vilka individuella behov och svårigheter barn med AST kan ha. Dock visar Drury Hudsons (1997) studie på att den teoretiska kunskapsformen sällan används i det sociala arbetet. Informanternas procedurkunskap är kunskap om lagar och organisation och kan därav tolkas inte vara särskilt användbar för att förstå vilka individuella behov och svårigheter barn med AST kan ha. Den kunskapsform som

återstår i Drury Hudsons modell är därav personlig kunskap som innebär att socialsekreterarnas bedömningar baseras på intuition eller sunt förnuft. Dock menar Drury Hudson att om personlig kunskap i form av intuition eller sunt förnuft används som den huvudsakliga kunskapskällan kan det resultera i att bedömningen blir personlig och rutinmässig, vilket skulle kunna leda till felaktiga bedömningar då informanten inte tar hänsyn till barnets individuella behov och svårigheter utan utgår från vad barn som inte har AST brukar ha för behov och svårigheter. Avsaknad av tillräckligt med empirisk kunskap och praktisk visdom och vad det kan leda till får även stöd av Engwall et al (2019), vars studie visar på att när socialsekreterare inte har tillräckligt med kunskap kan det leda till att de gör rutinmässiga bedömningar.

Fortsättningsvis menar Drury Hudson att ett sätt att utveckla sin praktiska visdom är att göra som informanten i andra citatet beskriver, samråda med andra professionella. Å ena sidan är det positivt att informanterna söker sig till andra som har kunskap. Å andra sidan kan kunskapen som andra professionella delar med sig av utifrån Drury Hudsons modell kunna vara grundad både i praktisk visdom, teoretisk och empirisk kunskap i form av erfarenhet, teorier och forskning. I förhållande till att Drury Hudsons (1997), Woodcocks (2003) och Östbergs (2010) studier visar på att socialsekreterare tenderar att utgå från sina egna och andra professionellas erfarenheter kan det vara så att det snarare är praktisk visdom än teoretisk och empirisk kunskap som andra professionella kommer att dela med sig av. Enligt Drury Hudson bör inte egna tidigare erfarenheter användas i nya situationer utan att först analyseras och testas för att på så sätt säkerställa att de går att tillämpa, vilket då även kan tolkas gälla i de fall informationerna inhämtar praktisk visdom från andra professionella. Om informanten använder den kunskap hen fått från andra utan att först analysera och testa den skulle det således kunna leda till att de kunskaper som används i bedömningen inte är anpassade utifrån det enskilda barnets individuella behov och svårigheter.

Vidare skulle otillräcklig kunskap om barns individuella behov och svårigheter som Engwall et al (2019) skriver även kunna innebära att det blir svårt för informanterna att bedöma huruvida riskfaktorer beror på att barnet har en funktionsnedsättning eller

barnets egna socialt nedbrytande beteende, vilket i sin tur skulle kunna resultera i en felaktig bedömning.

Barns delaktighet

Vidare berättar majoriteten informanter att en utmaning i alla bedömningar av barns behov kan vara att göra en bedömning som grundar sig på barnets perspektiv.

Exempelvis lyfter flertalet av informanterna att det generellt är en utmaning att prata med yngre barn som ännu inte har ett fullt utvecklat språk. Informanterna berättar även att det kan vara en utmaning att beakta barnets delaktighet då alla barn inte vill prata med socialsekreterare samt att det kan vara svårt att skapa en tillräckligt tillitsfull relation så att barnen känner sig trygga. Vidare beskriver en informant att en utmaning kan vara att barnen befinner sig i en "lojalitetskonflikt" mellan sina föräldrar och därav inte vill prata. En annan informant beskriver även att det kan vara en utmaning att prata med barnen när de inte har fått ett samtycke från föräldrarna.

Vid bedömningar när barnen har AST betonar samtliga informanter att det kan vara än mer utmanande att beakta barnets delaktighet. Majoriteten av informanterna nämner exempelvis att både yngre och äldre barn med AST kan ha ett litet ordförråd eller inte pratar alls samt kan ha svårt att förstå vad informanterna menar. Informanterna upplever att det kan vara en utmaning då de inte har tillräckligt med kunskap om eller erfarenhet av hur man samtalar med barnen på bästa sätt. Informant 4 beskriver i följande citat:

En utmaning i att bedöma barn med AST är det här med att det är svårt att kommunicera med de här barnen på rätt sätt. Så att man vet hur man ska föra ett samtal med dem så det inte blir missvisande. Så att jag inte tolkar dem fel eller att de tolkar mig fel och så att det inte bara blir pannkaka av alltihopa.

Vidare nämner även ett flertal informanter att de inte har tillräckligt med kunskap om hur de kan använda olika hjälpmedel i samtal. Informant 2 beskriver i följande citat:

Jag upplever att man inte har fått så mycket verktyg för att bemöta de här barnen. Jag tänker mig olika bildstöd till exempel men när man ska använda det

så vill man ju vara säker på att man använder det på rätt sätt så att det inte ställer till mer bekymmer än vad det redan gör när man pratar med socialtjänsten.

I ovanstående citat beskriver informanterna att en utmaning i att beakta barns delaktighet kan vara att de inte besitter tillräckligt med kunskap om hur man samtalar med barn som har AST samt hur eventuella hjälpmedel kan användas. Utifrån kunskapsformerna i Drury Hudsons modell skulle det kunna tolkas som att informanterna inte har tillräckligt med empirisk och teoretisk kunskap i form av forskning och teorier kring hur man samtalar och bemöter barn med AST på bästa sätt. Då majoriteten av informanterna tidigare uppgett att de endast handlagt ett fåtal ärenden med barn som har AST skulle det även kunna tolkas som att de saknar tillräckligt med praktisk visdom i form av erfarenhet av hur man samtalar och bemöter barn med AST på bästa sätt, eller använder eventuella hjälpmedel.

I tidigare studie av Engwall et al (2019) framkommer att i samtal med barn med AST är det särskilt viktigt att socialsekreterare har kunskap om de kommunikativa svårigheter som diagnosen kan innebära. Malcolm (2022) lyfter även att på grund av de sensoriska svårigheter som diagnosen kan innebära är det av stor vikt att socialsekreterare har kunskap om att de vid samtal med barn med AST kan behöva finna alternativa sätt att kommunicera med barnen och anpassa miljön på socialkontoren. Då informanterna ovan beskriver att det är en utmaning att de saknar tillräckligt med kunskap går det i likhet med Engwall et al (2019) att förstå att utan denna kunskap och eventuella anpassningar i samtal med barn skulle detta kunna leda till att barn med AST missuppfattas eller att barnens perspektiv uteblir, vilket kan resultera i felaktiga bedömningar.

Fortsättningsvis berättar ett fåtal av informanterna att ytterligare en utmaning i att beakta barns delaktighet vid bedömningar när barnen har AST kan vara att informanterna kan ha svårt att avgöra om barnen ska vara med i samtal eller inte. Informanterna beskriver att barn med AST ofta redan har haft många andra kontakter med exempelvis LSS, BUP och habilitering. Å ena sidan känner informanterna att de inte vill belasta barnet med ännu ett samtal. Å andra sidan anser informanterna att det

alltid är en risk att de inte själva har samtalat med barnen då de ska göra sina bedömningar vilket informant 5 exemplifierar i följande citat:

Jag hade någon förälder med ett barn där vi kom överens att vi inte skulle träffa barnet därför att hen hade haft så mycket kontakter under ganska lång tid. Det finns ju alltid en risk att inte prata med barnet men...

Då informanten i ovanstående citat beskriver att det kan vara en utmaning att avgöra huruvida barnet ska involveras i utredningen eller inte skulle det utifrån kunskapsformerna i Drury Hudsons modell kunna tolkas som att informanten upplever ett dilemma där informanten inte vet vilka av de olika kunskapsformerna hen ska utgå ifrån. Enligt procedurkunskap i form av lagstiftning, exempelvis socialtjänstlagens 11 kap. 10 § ska barn ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Informanten ska därav utgå från att barnet har rätt att komma till tals, men att barnet inte behöver framför sina åsikter om de kan klarläggas på annat sätt. Den empiriska kunskapen i form av forskning kan visa på att informanten ska tala med barnet men även att det kan finnas situationer där hen inte bör tala med barnet. Informanten kan även utgå från sin praktiska visdom i form av tidigare erfarenheter där hen valt att inte tala med barnet eller basera sitt beslut på personlig kunskap i form av intuition. I likhet med en tidigare studie av Gümüscü, Nygren och Khoo (2020) synliggörs således den osäkerhet som präglar bedömningar då informanten inte med säkerhet kan veta om det är rätt eller fel att inte göra barnet delaktigt, trots att informanten kan ha integrerat flera olika kunskapsformer. Det handling- och tolkningsutrymmet som Larsson och Hultman (2019) skriver att socialsekreterare har när det kommer till att avgöra huruvida de ska samtala med barn eller inte synliggörs också i citatet.

I en tidigare studie av Engwall et al (2019) framkommer dock att barn med funktionsnedsättning i högre omfattning än andra barn riskerar att utsättas för våld samt övergrepp och att det därav är särskilt viktigt att socialsekreterare tillförsäkrar att barnen görs delaktiga i utredningarna. Således går det att förstå att om socialsekreterare inte har

tillräckligt med kunskap om hur man kommunicerar med barn med AST eller om de vill förskona barnen ifrån ännu ett samtal kan det innebära en fara för barnen om deras perspektiv inte finns med när socialsekreterare ska göra sin bedömning.

Utmaningar vid bedömningar av föräldraförmåga när barnen har AST

Olika uppfattningar om föräldrarnas ansvar

Inledningsvis berättar majoriteten av informanterna att en utmaning i alla bedömningar av föräldraförmåga kan vara att föräldrarna befinner sig i konflikt med varandra. En informant uttrycker det som att föräldrarna “ligger i strid med varandra” och en annan informant menar att det kan vara svårt att veta vilken information som ska ligga till grund för bedömningen när “föräldrarna smutskastar varandra och när man själv hamnar i mitten av ett slags krig”. Vidare beskriver en informant att en utmaning i alla bedömningar av föräldraförmåga kan vara att göra en rättvis bedömning av båda föräldrarna då hen upplever att det “läggs ett större ansvar och ställs högre krav på den ena föräldern, oftast på mamman”.

Fortsättningsvis lyfter samtliga informanter att ytterligare en utmaning vid alla bedömningar av föräldraförmåga kan vara att informanterna och föräldrarna kan ha olika uppfattningar om vad som ligger till grund för barnets problematik. Flertalet informanter förklarar att utan en samsyn på problematiken kan det vara en utmaning att veta hur mycket de ska ta hänsyn till föräldrarnas uppfattningar vid bedömningarna. I förhållande till bedömningar av föräldrar till barn med AST beskriver ett flertal informanter att de olika uppfattningarna kan skilja sig åt när det kommer till vilket ansvar föräldrarna har för barnet. En informant beskriver exempelvis att det händer att föräldrar använder barnens diagnos som ett “frikort” och att de då hänvisar till att “hen har autism och det där därför det strular så”. Informant 3 menar att föräldrar inte kan ursäkta att de inte tar ett visst ansvar med att barnet har en diagnos, vilket beskrivs i följande citat:

Ibland är en svårighet att föräldrarna lägger allt ansvar på diagnosen. Men även om ett barn har en diagnos så behöver man som förälder väcka barnet på

morgonen och se till att barnet kommer till skolan. Det går inte att säga att det inte gick att få barnet till skolan på grund av att barnet har en diagnos.

När informanten i citatet ovan i likhet med vad ett flertal andra informanter uppgett beskriver att det kan vara en utmaning att föräldrarna skyller på barnets diagnos skulle det å ena sidan kunna vara så att föräldrarna utav olika anledningar inte tar det ansvar som informanterna menar att de bör. Å andra sidan har empirin ovan visat att ett flertal informanter upplever att de saknar tillräckligt med kunskap om AST. Med utgångspunkt i Drury Hudsons modell av olika kunskapsformer skulle det kunna tolkas som att informanterna eventuellt inte baserar sin uppfattning om föräldrarnas ansvar på empirisk kunskap i form av forskning om barnets svårigheter och föräldrarnas situation utan på personlig kunskap. Enligt Drury Hudson kan det således innebära att informanterna utgår från sunt förnuft och utifrån vad som anses vara socialt acceptabelt när det kommer till vilket ansvar föräldrar normalt sett har gentemot sina barn. Om informanterna inte integrerar sin personliga kunskap med andra kunskapsformer skulle det således kunna leda till, som McCafferty och McCutcheon (2020) skriver, att informanterna gör misstolkningar av föräldraförmåga vilket kan leda till felaktiga bedömningar.

Föräldrar med egen diagnos

Vidare lyfter majoriteten av informanterna att en utmaning i alla bedömningar av föräldraförmåga kan vara om föräldrarna själva har en diagnos. I förhållande till föräldrar som har barn med AST lyfter ett fåtal informanter exempelvis, i likhet med tidigare forskning av Johnson och Myers (2007), att diagnosen kan vara ärftlig och att även föräldrarna kan ha en AST-diagnos. Informant 2 beskriver i följande citat:

När det kommer till min kännedom att föräldern också har en diagnos, då behöver jag leta mycket forskning för att förstå dom, deras begränsningar och hur jag ska bemöta dom. Men det är ju otroligt svårt att bedöma om den föräldern har en tillräckligt god föräldraförmåga.

I ovanstående citat beskriver informanten att en utmaning i att bedöma föräldrars förmåga kan vara att de inte besitter tillräckligt med kunskap om hur de ska bemöta föräldrarna på bästa sätt samt vad det kan innebära att vara förälder och ha en diagnos. Utifrån kunskapsformerna i Drury Hudsons modell skulle citatet kunna tolkas som att informanterna saknar tillräckligt med empirisk och teoretisk kunskap i form av forskning och teorier samt praktisk visdom i form av erfarenhet. I likhet med tidigare forskning av Engwall et (2019) och Malcolm (2022) som visat på att barn med AST riskerar att inte bli hörda i utredningen, går det utifrån ovanstående citat att förstå att utan kunskap om hur man samtalar och bemöter föräldrar med diagnos skulle detta således kunna leda till att inte heller föräldrarnas perspektiv framkommer tillräckligt. Utan tillräckligt med kunskap om vad det kan innebära att vara förälder med diagnos kan det även vara svårt att göra en bedömning av huruvida föräldrarna har en tillräckligt god föräldraförmåga.

Utökat föräldraskap

Fortsättningsvis lyfter majoriteten av informanterna att en utmaning vid bedömningar av föräldrar till barn med AST kan vara att de har som Lundström (2016) beskriver ett utökat föräldraskap i förhållande till föräldrar med barn utan AST. En informant beskriver att “föräldrarna är lite såhär övermänniskor och förväntas klara av väldigt mycket, sina andra barn, sitt eget liv och allt runt omkring”. Informant 4 berättar i följande citat att det utökade föräldraskapet kan vara en utmaning i bedömningen då det kan vara svårt att avgöra huruvida problematiken grundar sig i bristande föräldraförmåga eller inte:

Mycket för dom här föräldrarna handlar om ett jäkla pussel, om att få ihop alla tider till olika sjukvårdsinstanser och så samtidigt så har dom ett rent helvete hemma och så lägger du till att dom skiljer sig också och så blir det konflikter mellan föräldrarna. Sedan så finns det en lillasyster som inte har diagnos men som också börjar agera ut. Det är inte helt enkelt att bedöma vad som är vad.

Vidare berättar informant 1 i följande citat att en utmaning i att bedöma det utökade föräldraskapet kan handla om att avvägningen blir svårare på grund av otillräcklig kunskap:

Det som är svårt är att jag känner att jag har så dålig kunskap. Så att då kunna göra den avvägningen, hur skiljer sig det här från ett normalt föräldraskap, alltså ett föräldraskap inom normalspannet? Skulle föräldern ha de här bristerna om inte barnet hade de här oerhört stora behoven eller har det att göra med att det är så utmanande att bemöta barnet? Oftast hamnar man...ja, hur brukar man tänka? Nej, men det är ju den stora utmaningen.

I ovanstående citat framkommer i likhet med forskning av Gümüşcü, Nygren och Khoo (2020) att en utmaning vid bedömningar kan vara att det är ett komplext uppdrag då det kan finnas flera olika utgångspunkter och konkurrerande perspektiv på vad som är orsaken till problematiken. Ponnert och Rasmusson (2018) menar att komplexitet kräver att socialsekreterare använder sig av flera olika kunskapskällor i sin bedömningsprocess vilket skulle kunna tolkas som att socialsekreterare behöver integrera de olika kunskapsformerna som Drury Hudson beskriver i sin modell.

I det andra citatet synliggörs att informanten upplever att hen inte har tillräckligt med kunskap för att göra en bedömning av ett utökat föräldraskap. Utifrån citatet skulle det kunna tolkas som att informanten faktiskt integrerar flera olika kunskapsformer såsom empirisk kunskap och praktisk visdom, dock tyder citatet på att kunskapen som informanten utgår ifrån handlar om normalt och inte ett utökat föräldraskap. Då studier av Drury Hudson (1997), Woodcock (2003) och Östberg (2010) visar på att socialsekreterare tenderar att utgå från sina egna och andra professionellas erfarenheter när de gör bedömningar kan det om de utgår från sin praktiska visdom om normalt föräldraskap innebära att deras tidigare erfarenheter inte är applicerbara när det handlar om ett utökat föräldraskap. Om socialsekreterare grundar sina bedömningar i kunskap som inte är anpassad för det som ska bedömas skulle det således kunna leda till felaktiga bedömningar.

Fortsättningsvis berättar flera informanter att ytterligare en utmaning med det utökade föräldraskapet kan vara att informanterna har en förståelse för föräldrarnas situation vilket kan påverka bedömningen då informanterna blir känslomässigt berörda.

Informant 6 beskriver i följande citat:

Jag hade ett ärende där barnet fick utbrott varje dag och föräldern beskrev att hen gjorde allt och mycket mer och jag kan ärligt säga att det påverkade mig känslomässigt när jag skulle göra min bedömning. Jag känner att jag kan relatera till det när föräldern är en normalfungerande person med ett ansvarsfullt jobb och jag antar att det är lättare att känna medkänsla med en sådan person för oss [tystnad]. Det är lite farligt kanske, och ja man får väl vara medveten om att man kanske inte känner samma medkänsla med någon som samtidigt har massa andra sociala bekymmer.

I följande citat berättar även informant 3 hur hen påverkas känslomässigt av föräldrarnas situation:

Jag kan bli så utmattad och trött bara jag tänker på hur föräldrarna har det och det blir en stressfaktor.

I första citatet framkommer att det är först när informanten berättar om utmaningen som hen kommer underfund med att det kan innebära en risk att hen kanske inte känner samma medkänsla med alla föräldrar.

Utifrån kunskapsformerna i Drury Hudsons modell kan denna utmaning tolkas som att informanterna utgår från personlig intuitiv kunskap, vilket kan innebära att informanterna gör bedömningar utifrån en omedveten känsla och således grundar sina bedömningar utifrån medkänsla med klienten istället för att använda sig av flera olika kunskapsformer. Då informanten lyfter att det kan vara farligt att inte känna samma medkänsla med alla föräldrar skulle det även kunna innebära att hen gör bedömningar som är mer fördelaktiga för en grupp föräldrar men inte för andra.

Vidare beskriver informanten i andra citatet att tanken på föräldrarnas situation berör hen känslomässigt och att det blir en stressfaktor. Stress skulle kunna leda till att kunskapsformerna i Drury Hudsons modell inte integreras, vilket dock Ponnert och Rasmusson (2018) menar att komplexa bedömningar kräver. Utifrån Kahnemans (2017) definition av intuitivt- och analytiskt tankesätt skulle den stressfaktor som informanten beskriver kunna innebära att hen föredrar det enkla och snabba intuitiva tankesättet före det mer komplicerade och analytiska tankesättet, vilket enligt Evans och Stanovich (2013) kan innebära en ökad risk för felbedömningar.

Organisatoriska faktorer

Tid och ekonomi

Vidare betonar samtliga informanter att en utmaning vid bedömningar av alla barns behov och föräldrars förmåga att tillgodose dessa kan vara organisatoriska faktorer. Ett flertal informanter lyfter till exempel att de har en hög arbetsbelastning, vilket kan leda till stress och tidsbrist. En informant menar exempelvis att hen vill “gå in mer på djupet när det framkommit vissa saker” men att det ibland inte finns tillräckligt med tid för att göra det. En annan informant lyfter utredningstiden och menar att “fyra månader kan vara en kort tid när det finns mycket att nysta i och när många kontakter ska tas”. Gällande barn med AST och deras föräldrar berättar informant 1 i följande citat:

En viss utmaning är väl att man alltid skulle vilja ha pratat mer med alla inblandade. Tidsbristen och stressen man har påverkar ju absolut. [...] Jag försöker ibland gå in på Socialstyrelsen och hitta böcker eller liknande men så kommer det till det här med tiden igen.

När informanterna ovan beskriver att de upplever att tidsbrist kan vara en utmaning vid bedömningar går det att utifrån Lipskys (2010) begrepp gräsrotsbyråkrat förstå att informanternas handlingsfrihet kan vara begränsad av organisatoriska faktorer. Enligt Lipsky är lagstiftning en organisatorisk faktor som begränsar gräsrotsbyråkratens handlingsfrihet och informanterna ska enligt socialtjänstlagens 11 kap. 2 § skyndsamt utreda och senast inom fyra månader ha avslutat utredningen och fattat ett beslut. Den begränsade utredningstiden i kombination med hög arbetsbelastning och komplexa

ärenden skulle kunna leda till det som informanten beskriver i citatet ovan, att hen inte hinner prata med alla inblandade i den utsträckning som hen önskar. Det skulle således kunna leda till att hen inte har möjlighet att samla in det material som behövs för att kunna göra en tillräckligt säker bedömning. Vidare framkommer även att informanten försöker att öka sin förståelse för barn med AST och deras föräldrar genom att söka forskning eller annan litteratur men att tiden inte räcker till, och det skulle kunna innebära att informanten inte har den kunskap som krävs för att göra en tillräckligt säker bedömning.

Vidare skulle stress och tidsbrist även kunna leda till att informanten inte hinner att integrera kunskapsformerna i Drury Hudsons modell. Utifrån Kahnemans definition av intuitivt- och analytiskt tankesätt skulle den organisatoriska tidsbrist som informanten beskriver även kunna innebära att hen inte har möjlighet att använda sig utav ett mer komplicerat och analytiskt tankesätt utan blir tvungen att grunda sin bedömning utifrån det enkla och snabba intuitiva tankesättet, vilket enligt Evans och Stanovich (2013) kan innebära en ökad risk för felbedömningar.

I följande citat lyfter informant 4 att en utmaning vid bedömningarna av barn med AST och deras föräldrar även kan vara organisationens ekonomiska möjligheter:

Man vill ju inte säga att ekonomin påverkar, men självklart så gör den ju det. Vi är en liten kommun och det finns ju inte så mycket att välja på utan behöver vi något specifikt får vi köpa in det. Samtidigt har vi fått till oss att kommunen ligger flera miljoner back och att vi måste spara pengar och det kan ju vara en utmaning när vi ser att det finns ett visst behov.

Vidare berättar även informant 1 att vilka insatser som organisationen erbjuder kan vara en utmaning vid bedömningarna av barn med AST och deras föräldrar:

Jag upplever att man blir påverkad av vad vi har för möjligheter i vår organisation att hjälpa den här gruppen på olika sätt eller vad vi har för insatser och det finns då en risk att man snarare styr in sin bedömning på att barnet och

familjen behöver en viss insats, just för att vi har den. När jag egentligen kanske tänkt att de skulle behöva en annan sorts insats, men det finns inte här så att jag kan bedöma det.

I ovanstående citat synliggörs den svårhanterliga situation och det dilemma som Swärd och Starrin (2016) menar att gräsrotsbyråkrater kan hamna i när de ska tillmötesgå medborgarnas behov och organisationens krav och förena dessa. I första citatet berättar informanten att hen kan se att det finns ett visst behov men att kommunen behöver spara pengar, vilket skulle kunna tolkas som att informantens handlingsfrihet blir begränsad av organisationen och rådande besparingskrav. I andra citatet berättar informanten liknande, att hen kan se att barnet eller familjen är i behov av en viss insats men handlingsfriheten är begränsad av organisationen, som inte erbjuder insatsen som hen egentligen skulle vilja bedöma. När informanternas handlingsfrihet blir begränsad av organisatoriska faktorer skulle det som informant 1 beskriver kunna leda till att socialsekreterare anpassar sin bedömning efter organisationens krav och gör en bedömning som inte överensstämmer med vad barnet eller familjen faktiskt har för behov. Eller som Östberg (2010) beskriver det, att bedömningarna riktas mot organisationens mål istället för mål som ska syfta till att förbättra familjens situation.

Andra organisationer

Avslutningsvis berättar ett flertal informanter att en utmaning vid bedömningar av barn med AST och deras föräldrar även kan vara hur väl andra organisationer fungerar. Informant 6 beskriver i följande citat:

Föräldrar vänder sig hit och är slutkörda och de får inte det stödet som de kanske egentligen är berättigade till från till exempel BUP, habilitering och så. För där är det fullt, kö, väntetider och bristande resurser. Så då vänder de sig hit i desperation och ansöker om stöd trots att det oftast inte är vårt, för det handlar egentligen inte om att föräldrarna brister i sin föräldraförmåga. [...] Det brukar sluta i att jag beviljar en insats till dess att de får det stöd som de egentligen behöver, vi vet att det inte är rätt men vi gör det ändå.

Vidare berättar informant 5:

Först och främst är det en utmaning för det är inte vårt bord, vi är inga experter på olika diagnoser. Men vi blir ofta slaskhinken där man slänger allt som man inte klarar av eller hinner med för vi har det yttersta ansvaret.

I förhållande till det yttersta ansvaret berättar informant 2:

Det är ju många (syftar på personer i barnens omgivning och andra professionella) som tror att vi på socialtjänsten har ett litet trollspö och att så fort vi är inne i ärendet så kommer allting bli mycket bättre.

I de två första citaten ovan beskriver informanterna att när det brister i andra organisationer hamnar barnen och deras föräldrar till slut på socialtjänsten. På socialtjänsten förväntas barnen och föräldrarna enligt vad som framkommer i det tredje citatet få det stöd som de behöver. Förväntningarna på att socialsekreterarna ska göra allting bättre skulle kunna leda till att de gör en bedömning som är i enlighet med den allmänna debatten i social barnavård och som snarare går att försvara än en som de anser är korrekt (Ponnert 2007). Dock präglas även en försvarbar bedömning av osäkerhet då socialsekreterarna inte kan förutse om bedömningen faktiskt kommer leda till att det blir bättre (Gümüscü, Nygren & Khoo 2020; Ponnert 2013), och som Parada, Barnoff och Coleman (2007) skriver finns det alltid en risk för att socialsekreterares bedömningar kan bli kritiserade och granskade av allmänheten och i synnerhet av media.

Vidare kan informantens position i det första citat förstås utifrån Lipskys begrepp gräsrotsbyråkrat. Informanten ska i mötet med barnen och deras föräldrar använda sin handlingsfrihet för att göra en bedömning av barnens och/eller föräldrarnas behov samt förena deras behov med organisationens krav. Ett organisatoriskt krav kan vara att informanten ska följa lagstiftning och som informant 5 lyfter har informanterna enligt socialtjänstlagens 2 kap. 1 § det yttersta ansvaret för att samhällets medborgare får det stöd som de behöver. Utifrån att informanten har det yttersta ansvaret skulle därav det

första citatet kunna tolkas som att informanten använder sin handlingsfrihet och beviljar en insats trots att hen vet om att det egentligen inte är rätt. Dock tillmötesgår informanten både barnets och/eller föräldrarnas önskan och behov av stöd samt organisationens krav genom att bevilja en insats.

Vidare beskriver informanterna i både första och andra citatet att de inte är rätt instans när barnen och/eller föräldrarna har behov av stöd utifrån barnens diagnos. Utan tillräckligt med kunskap om AST, vilket har framkommit i tidigare citat ovan, kan det som Preece och Jordan (2007) beskriver, finnas en risk att socialsekreterare gör felaktiga bedömningar.

Avslutande diskussion

I denna studie har syftet varit att öka förståelsen för bedömningar av barn med AST och deras föräldrar som genomförs av utredande socialsekreterare inom socialtjänstens enheter för barn och unga, med ett särskilt fokus på socialsekreterarnas upplevda utmaningar. Genom att analysera dessa utmaningar med stöd av Drury Hudsons (1997) teori, Kahnemans (2017) begrepp intuitivt- och analytiskt tankesätt samt Lipskys (2010) begrepp gräsrotsbyråkrat, har vår förhoppning varit att fylla den kunskapslucka som observerats i tidigare forskning och litteratur och således bidra till ytterligare kunskap om AST inom socialtjänsten.

Studiens frågeställningar har varit vilka utmaningar socialsekreterare upplever vid bedömningar av barns behov när barnen har diagnostiserats med AST samt vilka utmaningar socialsekreterare upplever vid bedömningar av föräldrars förmåga att tillgodose barns behov när barnen har diagnostiserats med AST.

Utifrån båda frågeställningarna har resultat och analys likt tidigare studier av Preece och Jordan (2007), Engwall et al (2019) och Malcolm (2022) visat på att informanterna överlag upplever att de saknar tillräckligt med kunskap om AST. Vidare upplever informanterna att de på grund av otillräcklig kunskap inte vet hur de ska kommunicera med barnen och använda hjälpmedel vilket även framkommer i studier av Engwall et al (2019) och Malcolm (2022). Informanternas upplevelse av huruvida den otillräckliga kunskapen är en utmaning eller ej går isär, dock upplever majoriteten av informanterna i likhet med studier av Preece och Jordan (2007) samt McCafferty och McCutcheon (2020) att otillräcklig kunskap om AST är en utmaning. I enlighet med Ponnert och Rasmusson (2018) samt Östberg (2010) har vår analys även visat på att bedömningar kan vara påverkade av organisatoriska faktorer såsom tid och ekonomi.

Utifrån frågeställningen om vilka utmaningar som socialsekreterare upplever vid bedömningar av barns behov när barnen har diagnostiserats med AST har det även synliggjorts utmaningar i förhållande till barns delaktighet. I likhet med Andersson (2019) och Matscheck och Berg Eklundh (2015) berättar informanterna att det kan vara svårare att beakta yngre barns delaktighet. Vidare är vår analys samstämmig med

studien av Larsson och Hultman (2019) och visar på att socialsekreterare har ett stort handlings-och tolkningsutrymme i frågan om barns delaktighet.

Vidare visar vår analys utifrån frågeställningen om vilka utmaningar socialsekreterare upplever vid bedömningar av föräldrars förmåga att tillgodose barns behov när barnen har diagnostiserats med AST i likhet med studien av Östberg (2010), att en utmaning kan vara att socialsekreterare har föreställningar om moderskap. En annan utmaning som framkommit i vår analys har varit att det kan vara svårt att bedöma huruvida barnens problematik grundar sig i en bristande föräldraförmåga eller inte. Utmaningen kan visserligen bero på otillräcklig kunskap om AST, dock visar analysen i enlighet med Gümüscü, Nygren och Khoo (2020) på att utmaningen även kan bero på ärendenas komplexitet.

Vidare visar vår analys på flera utmaningar vid bedömningar som inte framkommit i tidigare forskning och litteratur, och kan således ses som vårt bidrag till forskningsfältet. Exempelvis har det utifrån frågeställningen om vilka utmaningar som socialsekreterarna upplever vid bedömningar av barns behov när barnen har diagnostiserats med AST framkommit att en utmaning kan vara att beakta barns delaktighet om barnen befinner sig i en lojalitetskonflikt mellan sina föräldrar eller om föräldrarna inte samtycker till samtal med barnen. Vidare har vår analys visat på att ytterligare en utmaning i att beakta barns delaktighet kan vara att avgöra om samtal med barn med AST ska genomföras eller inte, då barnen redan har många andra professionella kontakter.

Utifrån frågeställningen om vilka utmaningar socialsekreterare upplever vid bedömningar av föräldrars förmåga att tillgodose barns behov när barnen har diagnostiserats med AST har samtliga informanter beskrivit att konflikter mellan barnens föräldrar kan försvåra bedömningen. Vår analys har även visat att det kan vara en utmaning att föräldrarna har en egen diagnos. Detta då informanterna upplever att de saknar tillräckligt med kunskap om hur föräldrarna ska bemötas och vilka begränsningar diagnosen kan innebära för föräldraskapet.

Vidare har vår analys i likhet med studien av Byrne et al (2010) visat på att en utmaning vid bedömningar kan vara socialsekreterare och föräldrar till barn med AST kan ha olika uppfattningar om vad som är problematiskt med barnens AST. Dock visar vår analys till skillnad från Byrne et al på nya dimensioner av vad de olika uppfattningarna kan handla om. Exempelvis att de olika uppfattningarna kan handla om vilket ansvar föräldrarna har gentemot sina barn samt att informanterna ibland upplever att föräldrar till barn med AST skyller barnens problematik på diagnosen. En annan utmaning som vår analys visat på är att socialsekreterarna kan bli känslomässigt berörda av föräldrarnas situation samt att bedömningarna även kan påverkas av hur andra organisationer fungerar.

Sammanfattningsvis visar vår studie på ett flertal utmaningar som de socialsekreterare vi intervjuat upplever vid bedömningar av barn med AST och deras föräldrar, både i likhet med tidigare forskning och litteratur men även utmaningar som inte framkommit tidigare. Vår upplevelse är således att Drury Hudsons teori med stöd av Kahnemans och Lipskys begrepp i kombination med tidigare forskning och litteratur har fungerat väl för att analysera det empiriska materialet. Både då dessa ökat förståelsen för de utmaningar vid bedömningar av barn med AST och deras föräldrar som socialsekreterarna upplever, men även då de hjälpt oss att problematisera vad utmaningarna skulle kunna leda till.

Då studien visar på att den främsta utmaningen vid bedömningar som de intervjuade socialsekreterarna upplever grundar sig i otillräcklig kunskap om AST vill vi återkoppla till det brev från Autism-och Aspergerförbundet, som presenterades i inledningen till vår studie. I enlighet med vad som framkommer i brevet har vår studie visat på att det kan finnas en risk att socialsekreterare som inte har tillräckligt med kunskap om AST gör misstolkningar och felbedömningar. Dock är vår slutsats att misstolkningar och felbedömningar inte enbart behöver handla om att socialsekreterare har otillräcklig kunskap om AST utan att det även kan finnas andra utmaningar som kan påverka socialsekreterares bedömningar.

För att socialsekreterare ska kunna göra säkrare bedömningar och att barn med AST samt deras föräldrar ska få rätt stöd kan vi därav utifrån vad som framkommit i studien

och med hänsyn till att AST-diagnoserna ökar framför allt se ett behov av ytterligare kunskap om AST inom socialtjänsten. Då studien även visat på att brister i andra organisationer kan leda till att barn och föräldrar söker sig till socialtjänsten för stöd, och att detta kan vara innan barnen har fått en diagnos, ser vi även ett behov av ytterligare kunskap om AST för att inte riskera att misstolka barnens beteende eller föräldrarnas situation. Vidare kan vi se ett behov av att det finns utrymme för socialsekreterare att reflektera över sin kunskapsanvändning och känslomässiga påverkan innan bedömningar görs. Vi kan även se ett behov av en organisatorisk förståelse för att socialsekreterare behöver ha tid och utrymme för att utveckla sin kunskap om AST samt att det behövs fler anpassade insatser för barn med AST och deras föräldrar. Avslutningsvis är en reflektion att den otillräckliga kunskap som socialsekreterarna upplever skulle kunna gynnas av att det finns en fungerande samverkan med exempelvis LSS, BUP och habilitering under utredningens gång, vilket skulle vara intressant att utforska vidare.

Referenslista

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Andra uppl. Malmö: Liber

Andersson, Gunvor (2019) Om yngre barn i socialt arbete. I: Gunvor Andersson, Ingrid Höjer, Marie Sallsnäs & Yvonne Sjöblom (red.) *När samhället träder in: barn, föräldrar och socialbarnavård*. Lund: Studentlitteratur AB

Arvidsson, Olof, Christopher Gillberg, Paul Lichtenstein & Sebastian Lundström (2018) Secular changes in the symptom level of clinically diagnosed autism. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*, 59 (7): 744-751.

Autismforum (2022) *Det här är autism*. <https://www.autismforum.se/om-autism/det-har-ar-autism/> [Hämtat: 2022-11-23]

Autism & Aspergerförbundet (2022) *Till socialdepartementet - Barn och unga med autism i möten med socialtjänsten*. <https://www.autism.se/media/uebbnulp/till-socialdepartementet-kompetens-inom-socialtj%C3%A4nsten.pdf> [Hämtat: 2022-11-23]

Barmark, Mimmi och Göran Djurfeldt (2020) *Statistisk verktygslåda - att förstå och förändra världen med siffror*. Andra uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Bonis, Susan A & Kathleen J Sawin (2016) Risks and Protective Factors for Stress SelfManagement in Parents of Children With Autism Spectrum Disorder: An Integrated Review of the Literature. *Journal of Pediatric Nursing*, 36 (1): 567-579.

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje uppl. Malmö: Liber

Byrne, Tony, Karola Dillenburger, Alvin Doherty, Stephen Gallagher & Mickey Keenan (2010) Living with children diagnosed with autistic spectrum disorder: parental and professional views. *British Journal of Special Education*, 37 (1): 13-23.

Drury Hudson, Julie (1997) A model of professional knowledge for social work practice. *Australian Social Work*, 50(3): 35-44.

Eldén, Sara (2020) *Forskningsetik. Vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur

Engwall, Kristina, Francesca Östberg, Gunnel Andersson, Tomas Bons, Åsa Bringlöv (2019) Children with disabilities in Swedish child welfare – a differentiating and disabling practice. *European Journal of Social Work*, 22 (6):1025-1037.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2015) Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Andra uppl. Malmö: Liber.

Evans, Jonathan St. B.T. & Keith E. Stanovich (2013) Dual-Process Theories of Higher Cognition: Advancing the Debate. *Perspectives on Psychological Science*, 8(3):223-241.

Fernell, Elisabeth & Christopher Gillberg (2008) Identification and evaluation of children with autism spectrum disorders. Early diagnosis important for autism. *Läkartidningen*, 105(16): 1171-1172.

Fletcher, Paula C, Roula Markoulakis & Pamela J Bryden (2012) The Costs of Caring for a Child with an Autism Spectrum Disorder". *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 35 (1): 45 – 69.

Gümüscü, Ahmet, Lennart Nygren & Evelyn Khoo (2020) Social work and the management of complexity in Swedish child welfare services. *Nordic Social Work Research*, 10 (3): 257-269.

Heimer, Maria, Elisabet Näsman & Joakim Palme (2017) *Rättighetsbärare eller problembärare? Barns rätt att komma till tals och socialtjänstens insatser*. Stiftelsen allmänna barnhuset, Uppsala Universitet.

Hutchison, Lindsey, Michael Feder, Beau Abar & Adam Winsler (2016) Relations between parenting stress, parenting style, and child executive functioning for children with ADHD or autism. *Journal of Child and Family Studies*, 25 (12): 3644-3656.

Höjer, Ingrid (2012) Ett ifrågasatt föräldraskap. I: Helena Johansson & Margareta Bäck-Wiklund (red.). *Att fostra familjen - en grundbok om styrning, föräldraskap och socialtjänst*. Malmö: Liber AB.

Johnson, Chris Plauché & Scott M. Myers (2007) Identification and Evaluation of Children With Autism Spectrum Disorders. *Pediatrics*, 120 (5): 1183-1215.

Kahneman, Daniel (2017) *Tänka snabbt och långsamt*. Stockholm: Volante.

Kakkar, Jyoti & Prashant Srivastava (2017) Challenges and Coping among Parents having Children with Autism Spectrum Disorder. *Journal of Psychosocial Research*, 12 (2): 363 – 371.

Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Larsson, Monica & Elin Hultman (2019) Barns rätt till delaktighet vid beslutsprocesser inom den sociala barnvården. Vad betyder barnkonventionen och den rättsliga utformningen för tillämpningen i praktiken? *BARN-Forskning om barn og barndom i Norden*, 37(3-4): 85-101.

Lipsky, Michael (2010) *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public service*. 30th anniversary expanded edition. New York: Russell Sage Foundation.

Lundström, Elisabeth (2016) Föräldraskap med särskilda utmaningar - en longitudinell studie om att vara förälder när barnet har en funktionsnedsättning. Working paper serie 1:2016. Stockholm: Stockholms Universitet.

Malcolm, Megan (2022) Environmental accessibility for autistic individuals: Recommendations for social work practice and spaces. *Aotearoa New Zealand Social Work*, 34 (3): 103-106.

Matscheck, David & Lotta Berg Eklundh (2015) Does BBIC make a difference? Structured assessment of child protection and support. *Nordic Social Work Research*, 5(3), 193-211.

McCafferty, Paul & Judith McCutcheon (2020) Parenting a Child with Autism: Considering the Stresses, Supports and Implications for Social Work Practice. *Child Care in Practice*, 27 (4): 389 –405.

McEvelly, Miranda, Susanne Wicks & Christina Dalman (2015) Sick Leave and Work Participation Among Parents of Children with Autism Spectrum Disorder in the Stockholm Youth Cohort: A Register Linkage Study in Stockholm, Sweden. *Journal of autism and developmental disorders*, 45 (7): 2157-2167.

Nilsson, Marco (2014) Att samla in kvalitativa data - halvstrukturerade intervjuer. I: Mikael Hjerm, Simon Lindgren & Marco Nilsson. *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Andra uppl. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Nylander, Lena (2020) *Vad håller på att hända med autismsdiagnoserna - och varför?* <https://www.gu.se/gnc/vad-haller-pa-att-handa-med-autismsdiagnoserna-och-varfor>
[Hämtat: 2022-11-23]

Parada, Barnoff & Coleman (2007) Negotiating 'Professional Agency':

Social Work and Decision-Making within the Ontario Child Welfare System. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 34 (4): 35-56.

Ponnert, Lina & Bodil Rasmusson (2018) Att bedöma barns behov och föräldrars förmåga. I: Lina Ponnert (red.) *Utredningsarbete i den sociala barnvården*. Andra uppl. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Ponnert, Lina (2007) *Mellan klient och rättssystem - tvångsvård av barn och unga ur socialsekreterares perspektiv*. Doktorsavhandling. Lund: Lunds universitet.

Ponnert, Lina (2013) Osäkerhet – ett nödvändigt uttryck för professionalitet eller ett tecken på okunskap? I: Stig Linde & Kerstin Svensson (red.) *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter. Människobehandlade organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Liber: Stockholm

Preece, David & Rita, Jordan (2007) Social Workers' Understanding of Autistic Spectrum Disorders: An Exploratory Investigation. *The British Journal of Social Work*, 37(5): 925-936.

Regeringskansliet (2022) *Föräldrar och barn*. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/familjeratt/foraldrar-och-barn/> [Hämtat: 22-11-27]

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015) Att analysera kvalitativt material. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Andra uppl. Malmö: Liber.

Riksförbundet Attention (2022) *Autismspektrumtillstånd (AST)*.

[Autismspektrumtillstånd \(AST\) - Riksförbundet Attention](#) [Hämtat: 22-11-27]

Rødgaard, Eya-Mist, Kristian Jensen, Jean-Noël Vergnes, Isabelle Soulières & Laurent Mottron (2019) Temporal Changes in Effect Sizes of Studies Comparing Individuals With and Without Autism: A Meta.analysis. *Jama psychiatry*, 76 (11): 1124-1132.

Sandin, Sven, Paul Lichtenstein, Ralf Kuja-Halkola, Henrik Larsson, Christina M. Hultman & Abraham Reichenberg (2014) The Familial Risk of Autism. *Jama*, 311 (17): 1770-1777.

SFS (1990:52). *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*

SFS (2001:453). *Socialtjänstlag*

SFS (2018:1197). *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*

Socialstyrelsen (2006) *Metod för behovsbedömning: Rapport från InfoVU-projektets kunskapsnätverk för behov*. https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2006-124-9_20061249.pdf [Hämtat: 22-11-27]

Socialstyrelsen (2010) *Barn som tänker annorlunda - Barn med autism, Aspergers syndrom och andra autismspektrumtillstånd*.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepointdokument/artikelkatalog/kunskapssod/2010-3-8.pdf> [Hämtat: 2022-11-23]

Socialstyrelsen (2015) *Utreda barn och unga - Handbok för socialtjänstens arbete enligt Socialtjänstlagen*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2018) *Grundbok i BBIC*. Andra uppl. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2022) *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid adhd och autism - Prioriteringsstöd till beslutsfattare och chefer 2022*.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2022-10-8100.pdf> [Hämtat: 2022-11-23]

Sundell, Knut, Tine Egelund, Cecilia Andree Löfholm & Catrine Kaunitz (2007) *Barnavårdsutredningar - en kunskapsöversikt*. Stockholm: Gothia förlag AB.

Swärd, Hans & Bengt Starrin (2016) Makt i socialt arbete. I: Anna Meuwisse, Hans Swärd, Sune Sunesson & Marcus Knutagård. *Socialt arbete: en grundbok*. Tredje uppl. Stockholm: Natur & Kultur

Taylor, Mark. J., Mina A. Rosenqvist, Henrik Larsson, Christopher Gillberg, Brian M. D'Onofrio, Paul Lichtenstein & Sebastian Lundström (2020) Etiology of Autism Spectrum Disorders and Autistic Traits Over Time. *JAMA psychiatry*, 77 (9): 936-943.

Tham, Pia & Gabrielle Meagher (2009) Working in human services: How do experiences and working conditions in child welfare social work compare? *British Journal of Social Work*, 39 (5): 807-827.

Wallander, Lisa (2022) Socialarbetarens expertis: Kunskap i och om professionella bedömningar. I: Anna Angelin & Torbjörn Hjort (red.) *Socialt arbete i förändring: Utmaningar och villkor inom utbildning, forskning och praktik*. Lund: Lunds universitet

Woodcock, Johanna (2003) The social work assessment of parenting: An exploration. *The British Journal of Social Work*, 33(1): 87-106.

Östberg, Fransesca (2010) *Bedömningar och beslut: Från anmälan till insats i den sociala barnvården*. Doktorsavhandling. Stockholm: Stockholms universitet.

Bilagor

Bilaga 1 - intervjuguide

Intervjupersonen

- Namn?
- Hur länge har du arbetat som socionom?
- Har du någon tidigare yrkeserfarenhet innan du började som utredare inom barn och familj?
- Hur många år har du arbetat som utredare inom barn och familj?

Generella utmaningar vid bedömningar av barns behov och föräldrars förmåga

- Skulle du vilja börja berätta lite om vilka utmaningar du generellt upplever när du bedömer barns behov?
- Skulle du vilja berätta lite om vilka utmaningar du generellt upplever när du bedömer föräldrars förmåga?

Följdfrågor till ovanstående två frågor:

- Kan du beskriva lite närmare vad du utgår ifrån när du gör dina bedömningar?
- Vill du berätta lite mer om vad som kan påverka dina bedömningar?
- Kan du ge något eller några exempel på när du känner dig som mest säker när det kommer till att bedöma barns behov/ föräldraförmåga?
- Kan du ge något eller några exempel på när du dig som mest osäker när det kommer till att bedöma barns behov/föräldraförmåga?
- Vilka utmaningar ser du i att beakta barns delaktighet?

Utmaningar vid bedömningar av barns behov när barnen har AST

- Skulle du vilja berätta om vilka utmaningar du upplever när du bedömer barns behov om barnet har AST?

Följdfrågor:

- Hur upplever du dina kunskaper om barn med AST? (Ingick det i din utbildning till socionom? Fått utbildning på arbetsplatsen? Övrigt?)
- Kan du berätta lite om vad du upplever som vanliga anledningar till att barn med AST aktualiserats hos er? Om ansökan/orosanmälan, vilken problematik/oro kan dessa beröra?
- Kan du ge något eller några exempel på om det är något speciellt du tänker på när du utreder barn med AST?
- Det kan vara väldigt olika vilka svårigheter som AST innebär för det enskilda barnet. Vill du berätta om du har något speciellt tillvägagångssätt för att få mer information om hur dessa svårigheter ter sig?
- Barn med AST kan ha svårt för att kommunicera. Om du samtalar med barn med AST gör du några speciella anpassningar? (Exempelvis anpassar ditt eget språk eller använder du några hjälpmedel?)
- Barn med AST kan ha svårt att vistas i vissa miljöer. Om du samtalar med barn med AST gör du några speciella anpassningar? (Exempelvis anpassar miljön efter barnets svårigheter eller istället använder alternativa tillvägagångssätt såsom kontakt via dator?)
- Kan du beskriva lite närmare hur du upplever att avgöra huruvida om det beteende som barnet visar beror på AST eller andra faktorer? (Exempelvis om barnet inte äter/sover eller sköter sin hygien ordentligt eller inte går till skolan?)
- Kan du ge något eller några exempel på när du känner dig som mest säker när det kommer till att bedöma barns behov när de har AST?
- Kan du ge något eller några exempel på när du dig som mest osäker när det kommer till att bedöma barns behov när de har AST?

Utmaningar vid bedömningar av föräldraförmåga när barnen har AST

-Skulle du vilja berätta om vilka utmaningar du upplever när du bedömer föräldrarnas förmåga att tillgodose barnets behov om barnet har AST?

Följdfrågor:

- Hur upplever du dina kunskaper om föräldrarnas situation när barnen har AST?
- Kan du ge något eller några exempel på om det är något speciellt du tänker på när du utreder föräldrar till barn med AST?
- Hur upplever du att det är att avgöra huruvida föräldrarnas bristande förmåga beror på att de är föräldrar till barn med AST eller andra faktorer? (Tidigare forskning visar på föräldrastress, psykisk ohälsa, ansträngd ekonomi, avsaknad av sociala relationer och syskon)
- Kan du ge något eller några exempel på när du känner dig som mest säker när det kommer till att bedöma föräldraförmåga när barnen har AST?
- Kan du ge något eller några exempel på när du känner dig som mest osäker när det kommer till att bedöma föräldraförmåga när barnen har AST?
- Händer det att du och föräldrarna har olika åsikter gällande barnens behov? Om ja, kan du ge exempel på hur åsikterna skiljer sig åt?
- Händer det att du och föräldrarna har olika åsikter gällande föräldraförmåga? Om ja, kan du ge exempel på hur åsikterna skiljer sig åt?

Avslutning

- Tycker du att det saknas kunskap kring AST inom socialtjänsten? Om ja, vilken kunskap skulle behövas?
- Är det något mer du vill tillägga?
- Har du några frågor eller funderingar?
- Får vi återkomma med eventuella kompletterande frågor?
- Vill du ta del av uppgiften när den är färdig? Om ja, mailar vi den till dig.

Bilaga 2 – informationsbrev

Informationsbrev

Hej!

Tack för att du är intresserad av att delta i vår studie. Vi är två studenter som läser vår sjätte termin på Socialhögskolan vid Lunds universitet. Just nu är vi i full gång med att skriva vår kandidatuppsats där vårt syfte är att öka förståelsen för de bedömningar av barn med AST och deras föräldrar som genomförs av utredande socialsekreterare inom socialtjänstens enheter för barn och unga. Därav är vi intresserade av att intervjua just dig.

Intervjun planeras att hållas en vardag under vecka 47–48, utifrån dina förutsättningar. Vi kommer hålla intervjun via Zoom och den beräknas ta cirka 60 minuter. För att underlätta kommande transkribering kommer intervjun, om du samtycker att spelas in. Dock endast ljudet.

I intervjun kommer vi att fokusera på dina upplevelser av bedömningar av barns behov och föräldraförmåga. De teman som kommer beröras är generella frågor om utmaningar gällande bedömningar, specifika utmaningar gällande bedömningar av barn med AST och deras föräldrar.

Under studiens gång kommer vi utgå från grundläggande forskningsetiska principer vilket innebär att:

- Ditt deltagande i studien är helt frivilligt. Du kan när som helst välja att avbryta intervjun eller avstå från att svara på en viss fråga, utan att uppge skäl till detta. Den information som eventuellt samlats in i detta fall kommer inte att användas.
- De uppgifter som framkommer om dig kommer att behandlas med största möjliga konfidentialitet. Information som kan härledas till dig kommer att avidentifieras och intervjumaterialet kommer att förvaras så att ingen obehörig kan ta del av detta. Efter att uppsatsen är godkänd kommer materialet att förstöras.
- Det material som samlas in kommer endast att användas till vår kandidatuppsats. Om du önskar kommer vi när uppgiften är godkänd att maila denna till dig.

Tveka inte att ta kontakt om du har några frågor om studien eller ditt deltagande.

Med vänliga hälsningar

Hanna Nilsson & Mikaela Edmark

Bilaga 3 – samtyckesblankett

Samtyckesblankett

Samtycke till deltagande i studien “Bedömningar av barn med autismspektrumtillstånd och deras föräldrar – en kvalitativ studie av socialsekreterares utmaningar ”.

- Jag har fått information om studien.
- Jag har haft möjlighet att ställa frågor om studien.
- Jag är medveten om att jag kommer att bli intervjuad och att detta om jag samtycker spelas in.
- Jag är medveten om att mina ord kan citeras.
- Jag är medveten om att personlig information som samlas in kommer att behandlas konfidentiellt, på ett sådant sätt att min eller min arbetsgivares identitet inte kommer att avslöjas för obehöriga.
- Jag är medveten om att min medverkan är frivillig, att jag när som helst kan avbryta mitt deltagande utan att förklara skäl till det och att den information som eventuellt samlats in i detta fall inte kommer att användas.
- Jag har fått tillräckligt mycket tid på mig för att tänka igenom mitt deltagande och jag samtycker till att delta i undersökningen.

Deltagare:

Ort och datum _____

Underskrift _____

Namnförtydligande _____